Anul VII (XV) Nr. 4—5 8 pagini 800 Lei Timişoara, Aprilie—Maiu 1946

VREREA

Apare la sfârşitul fiecărei luni.

Director:
ION STOIA-UDREA

Direcţia: Timişoara III. Str. Doja 12
Redacţia: I., Str. Telbisz 2.
Administraţia: I., Str. Lonovici 2.

TELEFOANE:
Direcţia: 45—25 Redacţia şi Tipografia 50—03

Abonamente: 7000 Lei anual. Pentru instituţii şi întreprinderi 50000 Lei

Corectări istorice

de Ion Stoia-Udrea

II

Turcii încep să piardă Banatul încă de pe la anul 1696. Oşti comandate de Carol de Lorena, Veterani, Caraffa, Stahremberg, Truchsess, Rabutin şi alţii, încercuesc tot mai strâns teritoriul paşalîcului timişan, reducându-l încet la împrejurimile Timişoarei şi legătura Dunării. Linia Mureşului la 1697 e deja în mânile austriecilor. Caransebeşul, Lugojul, Lipova, Cenadul, Becicherecul au căzut. Victoria dela Zenta a lui Eugen de Savoya este doar lovitura de graţie dată stăpânirei turceşti din Banat. Ocuparea Timişoarei este de acum numai o chestie de timp. Turcii fac ultimile sforţări pentru a se menţine încă aci, de a nu pierde din mâni această cheie a stăpânirei în Europa centrală. Două decenii de străduinţe, de lupte aproape continui. Inutile.

Lavina a pornit de sub zidurile Vienei, din ziua de 12 Septemvrie 1683, când armata marelui vizir Cara Mustafa e sdrobită de mica oaste comandată de Ioan Sobieschi şi Carol V de Lorena, şi de-atunci a sguduit din temelii stăpânirea europeană a Islamului. Armatele Sultanului sunt bătute una după alta, crainicii înfrângerilor se ajung unii pe alţii pe drumul Constantinopolului.

Incepuse declinul. Şi nu înfrângerile suferite au fost cauzele lui. Infrângerile au fost mai îndată rezultate, înainte de a deveni cauze. Turcii au mai întâlnit în calea lor genii strategice şi oşti purtate de invincibile elanuri, ei au mai suferit înfrângeri. Dar toate acestea nu au fost decât accidente pe un suiş bătut peste veacuri. Acum însă, după catastrofa de sub zidurile Vienei, luptele pierdute sunt definitive şi după fiecare din ele hotarele marelui imperiu se restrâng cu un ţinut pierdut pentru totdeauna.

Cauzele trebuesc căutate intern, nu extern. Marele imperiu otoman a fost o cucerire de războl şi până la capăt şi-a menţinut acest caracter. Ci orice cucerire, care se bazează numai pe forţa armelor, este ceva hibrid şi temporal, ceva ce în momentul schimbării raportului de forţe se va schimba în mod inevitabil. De aceea frontierele marelui imperiu otoman sunt tot timpul contestate, şi fiinţarea lui, chiar şi în epocile de mărire, poartă pecetea vremelniciei, a instabilităţii.

Armele pot cuceri. Dar ele nu pot stăpâni îndelungat un pământ. Căci spăpânii adevăraţi ai pământului rămân numai aceia, cari prin muncă continuă dela a zi la alta pe ogor se leagă indisolubil de el. Dreptul acestora poate fi contestat, poate fi chiar violat veacuri de-arândul, dar nu poate fi niciodată nimicit, căci este un drept al pământului însuşi. Un drept care răzbeşte peste veacuri şi care provoacă continui sguduiri, până ce totuşi ajunge să se validiteze deplin.

Turcii rămân tot timpul numai ocupanţii ţinuturilor pe cari le-au cucerit cu armele. Nu se amestecă nicăieri cu populaţia băştinaşă, nu se încheagă într'o naţiune solid legată de un pământ, de ţara ei. Se întind până unde străbat armele lor şi stăpânesc pământul până unde îl pot apăra. Temuţi sau dispretuiţi, iubiţi sau urâţi, duşmani sau aliaţi, dar întotdeauna şi pretutindeni pe pământul Europei, chiar după secole de aşezare, venetici. Intr'atât nu s'au putut legătui cu solul. De aceia, când se retrag, în urma lor nu rămâne nici o urmă durabilă a sălăşluirei lor pe pământul stăpânit.

Slăbirea le-a purces din interior. Pe de-oparte frământările intestine, luptele şi intrigile din jurul sultanului, şi uneori chiar împotriva lui, pe de-altă parte corupţia fără margini susţinută mereu, mai ales de elementul fanariot, acărui influenţă se validita tot mai mult în administrarea imperiului, au sfârticat autoritatea conducerii în interior şi au fărâmiţat unitatea de acţiune în afară.

La sfârşitul veacului XVII şi începutul celui al XVIII-lea marele imperiu otoman din Europa nu mai e decât o uriaşă momâie, care la prima lovitură puternică se destramă definitiv. Şi lovituri a primit destule.

La 1684 cade Buda, peste doui ani teatrul războiului e trecut în Banat şi în Croaţia, iar în 1689 armatele austriece ajung la Nicopole. După aceia războiul continuă cu noroc schimbător, dar la 1691 marea oaste turcească de sub comanda marelui vizir Köprili e sfărâmată complect la Slankamen. Peste patru ani noul sultan Mustafa II se pune el însuşi în fruntea armatelor sale şi reuşeşte să schimbe chiar soarta războiului în favorul său, nu pentru mult timp însă, căci la 1697, 11 Septemvrie armata lui suferă o înfrângere catastrofală la Zenta, faţă de tânărul comandant al armatelor austriece, prinţul Eugen de Savoya. Pacea încheiată după această bătălie e ruptă peste 7 ani şi la 1716 marele vizir porneşte cu o armată de 100.000 de oameni impotriva Austriei. Lupta se dă la Petrovaradin şi turcii sunt bătuţi din nou. In acelaş an austriecii pornesc împotriva Timişorii şi la 18 Octomvrie 1716, după un asediu de 48 de zile, cetatea capitulează. In anul următor turcii sunt nevoiţi să părăsească complect teritoriul Banatului, iar la 21 Iulie 1718 pacea de la Pojarevaţ consfinţeşte situaţia de fapt şi cu aceasta existenţa paşalîcului timişan se încheie şi în mod oficial, odată pentru totdeauna.

In locul turcilor se instalează acum noii cuceritori: austriecii.

*

In general, la sfârşitul acestui al XVII-lea veac, situaţia ţărănimei bănăţene, în raport cu condiţiile vremii aceleia este înfloritoare. Proprietăţile ţărăneşti dau venituri satisfăcătoare şi numărul lor se înmulţeşte mereu. Ţăranii de pe moşiile spăhiilor şi arendaşilor, cu toate că oficial nu au dreptul de mutare, în realitate trec foarte uşor de pe o moşie pe alta, astfel că spăhia dacă nu vrea să rămână fără braţe de muncă, trebuie să se poarte omeneşte cu ei. In chestiuni religioase stăpânirea turcească nici odată nu a dat dovezi de intoleranţă. Biserica mohamedană nu a fost nicicând ceea ce se cheamă o biserică militantă. Nu a căutat, — afară de unele cazuri excepţionale, — nicicând să-şi câştige adepţi prin decapitare sau ardere pe rug. Dacă un raia a voit să treacă la mohamedanism, a fost bine primit şi a intrat în rândul mu-

(Continuare la pagina 6)

Salonul Bănăţan 1946 Premiul „Vrerea 1946"

R. Ladea Portret de copil

Insula blestemată

de Pavel Bellu

Singură sunt, pustie şi sufăr
De nimeni nimic nu mă leagă,
In ochiul apei, putredă plagă —
Pământul, bubă în umăr.

Goală, în soare ard ca un craniu
Nici fir de iarbă, nici animal.
Măcar un şarpe rotund de cristal
Să-şi tremure'n aer biciul lui straniu!

S'adorm şi eu o scoică'n nămol
Să simt sămânţa fertilă în pântec,
Un pom curat crescând ca un cântec
In spaţiul mare şi gol . . .

Puhav frunziş de gunoaie şi oase!
Vierme botos răsucit în zăduf!
Paserile, precaute, mă ocolesc în văzduh,
Din ţărmuri fug valuri întoarse.

Sfidătoare corăbii trec lente şi grave
(Nici ochiul nu vor să-mi arunce!)
Doar morţii'n adânc, trecând să se culce,
Mai flutură'n cale alge şi larve.

Foc . . . Pielea grasă de săruri se crapă,
Nici un izvor nu-mi înfige arterele'n piept!
Clipind molatec, Insula Dracului, cu ură aştept
Naufragii noui şi ţipete pe apă!!

Salonul Bănăţan 1946

de Aurel Ciupe

Sindicatul artiştilor plastici din localitate a luat hotărârea organizării, cu sediul la Timişoara a unei manifestări colective, periodice, de artă plastică, cu denumirea de „Salonul Bănăţean", care se va deschide în fiecare primăvară a anului.

Scopul acestui salon este să contribue la promovarea şi înflorirea artei acestei provinciei.

Vrea să întrunească odată pe an într'un for competent pe toţi artiştii bănăţeni pentru a se cunoaşte, dându-le posibilitatea totodată să-şi verifice eforturile, într'o nobilă şi frumoasă emulare.

Vrea să ducă mai departe tradiţia marilor antecesori cari ne-au dat în trecut pictori de talia lui Nicolae Popescu, Constantin Daniel, Carol Brocky, Ion Zaicu, etc.

Vrea ca din această nobilă tradiţie să răsară o artă mai universală, mai umană, mai variată, care să poarte în acelaşi timp şi pecetea specifică a sensibilităţii sufletului bănăţean.

Vrea să ţină legătură strânsă şi cu artiştii altor provincii, invitând la manifestaţiile anuale, de aci, nu numai plasticii bănăţeni, ci pe toţi aceia, din întreaga ţară, cari vor să expună alături de bănăţeni asigurând astfel între artişti un sănătos schimb de valori, necesar unei desvoltări sănătoase, cât şi condiţiunile de înfrăţire într'o strânsă solidaritate profesională.

Vrea contribuie prin eforturile tuturor la culturalizarea masselor largi ale poporului, ale publicului iubitor de frumos, din toate straturile sociale ale Banatului.

Vrea să creeze o legătură trainică între public şi artişti.

Până în prezent în România există un Salon Oficial la Bucureşti, şi unul al Moldovei, cu sediul la Iaşi. Prin înfiinţarea „Salonului Bănăţean", al treilea în Ţara noastră, s'a dat satisfacţie unui vechii desiderat, absolut justificat, al vieţii culturala a acestei provincia.

Desigur că primul salon bănăţean s'a realizat cu mari greutăţi.

In primul rând metropola Banatului nu are încă o sală de expoziţie, demnă de ţinuta oraşului şi potrivită pentru acest scop. Nu este cazul ca să cercetăm aici şi acum cauzele.

In al doilea rând Sindicatul Artiştilor Plastici este sărac. La rândul lor, nici artişti expozanţi nu dispun de fondurile necesare, în cele mai multe cazuri nici pentru deplasare sau transportul lucrărilor.

Cum în situaţia actuală nici autorităţile nu dispuneau de fonduri pentru a putea acoperi cheltuelile necesare organizării Salonului, organizatorii au recurs la sprijinul întreprinderilor particulare, cari au arătat o deplină înţelegere şi au acordat cel mai larg sprijin, contribuind în felul acesta în mod efectiv la realizarea Salonului.

In ceeace priveşte acum valoarea artistică a Salonului Bănăţean 1946, dacă unele dintre lucrările expuse lasă încă de dorit, aceasta se datoreşte faptului că, juriul a fost larg şi înţelegător la selecţionarea materialului, cumpănind greutăţile de tot felul ale momentului de faţă, cari stau în calea unei astfel de manifestaţii.

Nu trebue să pierdem din vedere că suntem abia la prima manifestaţie de acest fel, în Banat, dar convingerea noastră nestrămutată este, că an de an, vom putea înscrie în analele acestui salon noi progrese şi realizări tot mai bune.

Arta este ca floarea de seră care cere multă îngrijire şi care nu se poate desvolta decât într'un climat prielnic. Pentru a-l creia arta are nevoie de înţelegere de dragoste de prietenie, căci prin dragoste, înţelegere, prietenie se înving toate greutăţile şi se prăbuşesc toate obstacolele.

MONUMENTELE UITĂRII

de Silvio Guarnieri

Tata mă luase și de data aceea cu el, așa cum obișnuia să facă în trecut, într'o plimbare mai lungă decât deobiceiu, bucurându-se de a avea un tovarăș atent și curios, cu care să discute, din acea nevoie de martori pe care-i dorea la oricare gest al lui. Ceremonia la care trebuia să asiste nu-i stârnea, desigur, curiozitatea, fiind prea aidoma multor altora care avuseseră loc în anii aceia până și'n satele cele mai sărace, dar îi făcea întotdeauna plăcere o invitație care să-i arate că e socotit drept persoană însemnată, — împreună cu toate plecăciunile și mulțumirile de care era însoțită; apoi, poate că și amărăciunea pe care i-o pricinuiseră consătenii prin atât de insistente și violente învinuiri cerea o alinare și orice manifestație de stimă și de curtenie era binevenită. Inaugurarea monumentului ridicat căzuților în războï era o sărbătoare însemnată pentru satul în care avea loc, ca și pentru cele vecine, prielnică ocazie pentru primar, pentru paroh, pentru învățătoare ori învățător de a-și arăta capacitățile lor organizatorice, pentru a-și demonstra râvna și ambiția lor comunală, în rivalitate cu celelalte sate care pregătiseră ori ținuseră o asemenea serbare. Deaceea, orice proiect, cât mai nou, era primit cu entuziasm și manifestările erau astfel ticluite încât să întreacă pe cele care avuseseră deja loc, profitându-se de experiența altora; copii azilului, ai școalelor primare, erau supuși unei îndelungi și stăruitoare instruiri, până învățau să mărșăluiască încadrați, să cânte, să strige, să aplaude; unii trebuiau să recite poesii patriotice, însoțindu-le cu gesturi potrivite, alții, cei mai bine îmbrăcați, cu eșarfe, cu banderole ori cocarde prinse de haină, trebuiau să pășească în fruntea colegilor, comandându-i și dirijându-i; vreunuia dintre ei îi era încredințat, câteodată, micul drapel al școlii. Pentru slujba cea mai cercetată, preotul pregătise o predică în care avea să figureze o ideie ori o întreagă vorbărie patriotică, servind totodată la limpezirea de norme religioase; în apropierea monumentului încă învelit se înălța o tribună unde luau loc autoritățile, și cu cât erau acestea mai multe și mai importante, cu atât părea mai reușită ceremonia; deaceea, în zilele premergătoare serbării, se trimiteau o mulțime nenumărată de invitații, iar pe cei care reclamau o intervenție deosebită, adesea îi vizita însuși primarul, spre a le obține promisiunea. Dar grija cea mai mare rămânea, totuși, aceea a oratorului sau a oratorilor: țăranilor le place să asculte vorbiri de un ușor avânt, chiar dacă cuvintele și semnificația lor rămân nedeslușite; pentru un discurs patriotic e necesar să știi să unești entuziasmul cu înduioșarea și să nu cazi prea mult în generic, ci să spui celor de față lucruri care să-i privească și să-i intereseze direct. In atâta fierbere de pregătire, însă, într'o asemenea mică dar intensă întrecere în destoinicie, în ambiții, ușor se poate întâmpla ca vreunul să se simtă jignit în meritele sale ori să nu fie prețuit pe măsura valorii lui; la sosirea străinilor mai însemnați toate persoanele răsărite ale satului țin să se facă văzute; niciunul n'ar vrea să fie neglijat în favorul celor mai isteți ori mai avuți: primar, preot, învățător se întrec în a primi felicitările, în a arăta că e meritul lor faptul că serbarea a reușit bine, iar cei care i-au ajutat nu se lasă nici ei mai prejos, și se supără dacă sunt lăsați deoparte, dacă nu li se indreaptă lauda pe care o așteaptă. Astfel, îndărătul veselului tablou al serbării se urzește un contrast de nimicuri, de individii, de gelozii, de pismuiri, care câteodată turbură desfășurarea normală a festivității în paguba unei triumfătoare reușite.

In seara sosirii noastre în sat, la hanul unde eram găzduiți, în timp ce așteptam să ni se servească cina, veni învățătoarea să vorbească cu tata; vorbirea ei, la început șovăitoare, deveni repede aprinsă, ca și cum o durere grea ori o desamăgire ar fi lovit-o iremediabil; își revendica meritele negate și învinovățea de necunoștință pe unul, niciodată spus pe nume, apelând la tatăl meu spre a i se face dreptate; începu, însfârșit, să plângă încetișor, ștergându-și nasul și ochii cu batista mototolită în mână, iar tata, încurcat și întrucâtva plictisit căuta să o încurajeze, să o asigure de înțelegerea lui, dar că deocamdată trebuia să se resemneze, să-și dea seama de starea lucrurilor și să nu se simtă prea persecutată, — până când într'un sfârșit, femeia plecă, dacă nu mulțumită, cel puțin ușurată de mărturisire. Eu rămăsesem impresionat în urma scenei și un sens de intimă milă mă cuprinsese pentru femeia aceea care nu era nici tânără, nici frumoasă și nici drăgălașe, dar care în meschina ei suferință punea atâta îndârjire, — însă tata ca eliberat de o plictiseală prea obișnuită, printr'o frază despre nimicurile femeilor isterice, se scutură de curiozitatea mea. Apoi ne culcarăm amândoi în aceeași odaie, veseli la vederea fiecărui lucru nou, râzând de paturile noastre cu saltele de puf, înalte și moi, în care ne scufundam fără a mai putea vedea obiectele din jur. Dulcea strălucire a primăverii mă umplu în dimineața următoare de o bucurie neliniștită: fereastra odăii noastre dădea spre povârnișul înverzit al muntelui, așa că aveam aproape de ochii moalea și răcoroasa umezeală a ierbii înrourate; mai în sus începea o pădure tivită cu pete de stufiș, de unde cântau păsările matinale; dedesubt, ulița mare a satului era aproape pustie dar înviorată parcă de așteptarea sărbătorească: mari arcuri de lemn acoperite de crengi și frunze de brad salutau oaspeții și trecătorii cu mari inscripții patriotice; puțina lume era îmbrăcată în haine fie noi, fie de o strălucire și o curățenie neobișnuite. Imi adusesem deacasă o temă de lucrat pentru a doua zi și îmbiat de asemenea impresii vesele mă așezai la măsuță dornic de a scrie, astfel că ceeace adeseori era trudă obositoare deveni o efuziune plăcută; destul că ziua următoare fui lăudat și aproape bănuit de a mă fi folosit de munca altuia. Mi se întâmpla câteodată să desvolt temele ce mi se încredințau, satisfăcut de o neașteptată descoperire a fanteziei ori complăcându-mă în vreo îndemânare de compunere, dar în ziua aceea fui cuprins de un sentiment cu totul deosebit și simții că lucrul răspunde unei dorinți a mele, aproape unei trebuinți de a căuta în mersul cuvintelor un punct de referință, capabil să prelungească ori să renoiască, dacă ar fi pierit, starea mea de suflet atât de voioasă.

Salonul Bănățan 1946

A. Demian Fetiță

La ceremonie stăteam lângă tata și el îmi spunea numele celor veniți, îmi prevestea ceeace avea să se întâmple și comenta feluritele momente: oratorul era un tânăr care mi se păru că vorbește convins de un însuflețit entuziasm; tata îl asculta surâzând și încuviință favorabila mea impresie pe un ton plăcut, căci acela era unul dintre tovarășii săi de partid din cea mai tânără generație, față de care îi plăcea să asume o atitudine de solidară și încurajatoare stimă.

Monumentul ce fu inaugurat în aplauzele mulțimii îngrămădite și în sunetele sgomotoase ale fanfarei, — complement necesar, venit din satul tatei, — era unul dintre cele obișnuite care în anii aceia aduseseră un câștig nesperat, deși modest, sculptorilor de provincie ori celor mai renumiți și îndemânatici pietrari; făcute cu economie, de pe urma listelor de subscripție — murdărite de trecerea prin atâtea mâini, — pe care se înșiruiau sute de nume, în timp ce modestia cotelor luate în parte, mărturisea strădania celui care cerea și a aceluia care oferea, — de pe urma colectărilor de binefacere, a loteriilor și subvenților impuse sărmanei comune. Pentru aceste monumente inițiatorii nu se mulțumeau să asemene pretențiile cu suma disponibilă, ci, — cu un sens de fală țărănească, ca și cum ar fi fost în joc renumele tuturor și hotărîți să facă cu orice chip mai mult, și mai bine decât făcuseră vecinii, — pretindeau o operă măreață, preferând întotdeauna proiectul în care pretenția desvelea în mai mare măsură incapacitatea. Au fost văzute, astfel, apărând pe socluri de granit femei învelite în drapele și sprijinind soldați muribunzi, ori ridicând brațul înarmat cu o spadă lungă, ori șezând, într'o atitudine mândră și totuși tristă, încununate cu coroane crestate ori cu cununi de laur, ori cu o stea în cinci colțuri: alteori, trupuri de soldați la atac roiau să exprime triumful biruinței apropiate, și în timp ce unul cădea lovit, altul încerca să-l susție spre a simboliza că dincolo de moarte trăia un popor și o certitudine. Mândria și mila, credința și deplângerea erau sentimente obligatorii în jurul cărora se trudise fantezia săracă a mediocrilor artiști; și dalta corespundea ideii printr'o stângăcie foarte sigură de sine, aspiratoare la modele academice, pentru a putea atrage prin farmecul naivității.

Iar războiul era și el un fapt îndepărtat, lăsând doar o scurgere de sentimente și definiții oficiale și scontate, pretext pentru ceremonii și ambiții, element oratoric pentru a isca un entuziasm obligat; adevăratele pasiuni pe care războiul le trezise rămâneau neștiute ori depășite de cele care trebuiau să fie aparente; orice sinceritate pierea, astfel, pentru a se pleca în fața unei atitudini prefăcute dar hotărîte în elementele ei convenționale. La ceremonie asistau văduve și mame de soldați căzuți, foști luptători și mutilați, cu fețele aspre și oarecum ciudate. Se obișnuia câteodată, cu asemenea prilejuri, să se prindă de pieptul celor rămași, decorațiile celor ce nu se mai întorseseră; țărani bătrâni, stingheriți de hainele noi, de mulțime, de instrucțiunile prescrise, se urcau pe tribună, primeau strângerea de mână ori îmbrățișarea unui general, fără să îndrăsnească să le schimbe, rigizi și străini; copii însoțiți de mame în doliu se țineau de mână și nu îndrăzneau să scoată o vorbă, privind împrejur fără să înțeleagă; durerea dispărea în sgomotul pieții, amintirea se pierdea, biruită de grija celor ce trebuiau în deplinite, și cei rămași în urma căzuților se simțeau oarecum stingheri, atenți și totuși incapabili de a-și da seama de sacrina ori importanța lor în momentul acela. Nici măcar acea satisfăcută ambiție pe care adeseori o risipeau în ospătărie, povestindu-și pățaniile, — nu-i mai susținea, fiind un sentiment prea obișnuit și nepotrivit a se exterioriza, — amestec de viclenie, de bravadă și de subterfugiu, — în vreme ce aici se cerea o mândră și reținută demnitate.

Astfel, orice înduioșare mai adânc omenească fiind înlăturată de o asemenea cermonie și întreprindere, sub lustrul oficial și ostentativ, se ciocneau ambițiile și cerințele cele mai felurite; fiecare vorbitor revenea mereu asupra monumentului arătând că un amănunt avea o mai mare însemnătate decât altul; asociațiile catolice din orașul meu avuseseră mult de luptat pentru ca nuda figură de bronz a soldatului să aibă sexul acoperit; iar cuvintele comemorative care deobiceiu figurau pe o lespede, trebuiau să se supună acelorași cerințe: tuturor plăcute, astfel ca să piardă orice semnificație, în stare doar să dovedească goala sonoritate a limbajului ocazional.

Și trecea timpul peste monumente: alba mormoră era brăzdată de ploaia ce curgea în lungi fâșii negre, mucegaiul năștea din cutele mantalelor, păianjenii se refugiau în scobiturile ascunse, aurul inscripțiilor se ștergea și cuvintele nu se mai înțelegeau, băeți ștrengari furau vergile și lanțurile dimprejur, iar numele căzuților se netezeau, piereau și ele: astfel, dispărea ultima rămășiță a unei ierarhii supraviețuitoare morții: soldați, caporali, sergenți și sergenți-majori, odihneau, însfârșit, în deopotrivă uitare și doar pe unele lespezi, fotografiile lor lucioase și totuși decolorate, mărturiseau impasul, oarecum vanitos, care îi însoțise în fața obiectivului.

Din „Autobiografia giovanile di anonimo scrittore contemporaneo"

în românește de

Florian Potra

Tentația îngerului

de Pavel Bellu

Nici un îndemn nu-mi mai mână flacăra spre tine, Doamne!
Am obosit ca arătătorul ceasului învârtit în jurul lui,
Nu mă mai atrage nici fruntea, nici norul tău albăstrui —
Mă vreau pierdut ca soarele căzut în poame.

Pe zarea ta am picurat destul, din flautul meu, cristal
Și-am stat'naintea ta ca aurul neînvelit și gol.
Mi-e dor acuma, Doamne, de nămol,
De apele-aburind putreziciune caldă și metal!

Acelaș fâlfâit l-aud, ca printre mari oglinzi...
Cu spinul, convorbind, eu niciodată n'am întârziat!
La locul meu, în cor, ca o zăpadă fină m'am lăsat
Printre heruvi și arborii lichizi.

Ți-am și greșit, lăsând să crească fructele de cuarț cât un arici...
Tot eu lăsai să intre în grădina ta
Acel poet francez, cu măgărușii lui cu bot de catifea,
Ce și-au înscris, prin flori, copitele lor mici!

In slăbiciunea ta ai vrut să fiu în raiu stăpân —
Și ți-am ținut în palmă somnul, ca pe-un freamăt, seara!
De drag ți-am șters cu aripele scara, —
Dar azi mă simt, în preajma ta, bătrân.

— Recheamă-mi, Doamne, apele din poame!
Să le aud, de-asupra mea, ca'ntr'un cadran, punctatul pur!
Sub arbori transparenți, cu flux invers de azur,
Să pier în umbra care străjue și doarme.

Voi putrezi tăcut, ca un fruct în aer [illegible]
Vor bate vânturi umede cu șaluri lungi de [illegible];
Ramurile lichide se vor desfășura uriaș, ca niște ploi
Cu lumina curgând descompus din frunzișul sobru și mat.

Aromele toate vor rămâne lângă plante'n grădină
Fântânile arteziene î-mi vor căuta, reîntoarse, icoana'n talaz
Psalmul îngerilor, din flaut, va pătrunde suav, — cum printre brazi
Un fascicol clar de lumină.

Inmormântarea să fie simplă, ca'n sticla verde linia ierbii neîntreruptă
Procesiunea să treacă printre ciupercile mari de cristal!
O, câtă fericire! — salt al sclipirii din mineral —
Fără copite de țap și păr de vacă pe burtă!

Numai atunci veți înțelege, crudă, setea mea de noroae și burguri,
Când îngerului, pân'atunci așa de curat, Ibraheu
Așezat cu trudă printre cereștile lucruri în locul meu, —
Ii veți vedea crescând coarnele, sub coroana cu frunze și muguri.

CONSIDERAȚII ASUPRA MUZICEI RUSEȘTI

de Zeno Vancea

Contribuția Rusiei la mărirea patrimoniului muzical universal a început târziu, la o dată, când celelalte popoare creatoare de mari culturi muzicale — în ordine cronologică: Italienii, Francezii, Olandezii, Germanii — se puteau mândri deja cu un trecut muzical de mai multe secole.

Dar pe cât de târziu a început această contribuție, pe atât de însemnat este aportul muzical adus de Ruși, în cei aproximativ o sută de ani, de când există o muzică rusească cultă.

Până în secolul al 17. condițiile pentru desvoltarea unei culturi muzicale în sens occidental, erau cu totul defavorabile.

Dar odată cu începuturile de europenizare a Rusiei sub Petru cel Mare și a urmașilor săi, forțele creatoare până atunci înăbușite, încep să se trezească și primele manifestări compozitorice simpliste datorite unor diletanți apar în număr din ce în ce mai mare.

După epoca de căutare și pregătire, inerentă oricărei culturi muzicale în devenire, în care muzica rusă se folosea de un limbaj împrumutat dela măiestrii italieni, compozitorii cari apar apoi în mare număr, reușesc să creeze un limbaj muzical cult propriu, sprijinit pe muzica poporală.

Dar dacă contribuția Rusiei s'ar fi mărginit numai la cadrul strâns al etnografiei, la sublinierea elementelor stilistice de proveniență etnică, câștigul muzicei europene ar fi cu totul neînsemnat (ca în cazul muzicii norvegiene, celei maghiare de acum o sută de ani, etc.).

Desigur nu se poate nega influența elementelor etnice asupra muzicii accidentale dela Mussorgsky până la Strawinsky și Prokofiev, deschizători de drumuri noui, cari au arătat compozitorilor din Apus multe posibilități melodice, armonice și ritmice noui, dar valoarea adevărată a muzicei rusești rezidă în „ethosul" ei, în conținutul ei ideatic, în caracterul ei profund omenesc.

Unul dintre marii muzicografi ai Rusiei de azi, Igor Glebov a făcut undeva (Revista „Anbruch"!) o caracterizare foarte justă a muzicii rusești. „Ca și în literatură, și în muzica rusească, adevărata măsurătoare de valoare o reprezintă ideea de a servi omenirea. Tragicul ei rezultă din lupta cu soarta pentru cei nenorociți și oprimați, patosul ei liric izvorește din libertatea câmpiilor și al stepelor, unde omenirea crește fără constrângeri, dramatismul ei se naște din jocul sălbatec al unor energii vitale neînfrânate, din forța popoarelor eliberate de orice impilare. Dar în acelaș timp ea este și strigătul disperat al suferinței, al fricei chinuitoare de moarte. Contrastele unor sentimente atât de intensive, în permanentă și bruscă schimbare, îi imprimă pecetea unei neliniști romantice".

Intr'adevăr muzica rusească, cu excepția unui singur moment al ei: Strawinsky, (dar care în cea de a doua fază a evoluției sale compozitorice cu greu mai poate fi considerat ca reprezentant al muzicei ruse), este o artă eminamente romantică. Acest romantism — oglindă fidelă a sufletului rus de totdeauna are multe puncte comune cu romantismul apusean al sec. al 19, când creațiunea artistică a fost stăpânită de acele năzuinți ale sufletului omenesc, cari vor să cuprindă nemărginirea, infinitul, și cari stânjeniți în procesul de zămislire artistică de orice amestec și control al rațiunii, trebuiau să simtă problemele arhitecturale ale muzicii ca o apăsătoare îngrădire. Numai că în Occident, epocile romantice constitue una din cele două faze de mișcare ale pendulei istorice și ele sunt urmate totdeauna de epoci, cari tind spre o echilibrare a tuturor forțelor conștiente și subconștiente ale sufletului uman.

Romantismul rus nu pare a fi numai o asemenea fază în această mișcare alternativă, în această oscilare periodică caracteristică pentru întreaga evoluție culturală în Apus, și — cel puțin după cum se poate desprinde din manifestările artei ruse de azi — are un caracter de vădită permanentizare, ca expresie organică a sufletului rus, romantic în structura sa.

Această organizare sufletească, acest anumit fel de sensibilitate, cunoașterea mobilelor sufletești, cari determină fondul afectiv al muzicii rusești, îngăduie nu numai o caracterizare a ei din acest punct de vedere, dar ca o consecință firească, evidențierea deosebirilor ei față de restul muzicii europene.

Dacă muzica italiană și franceză, caracterizată fiind în general printr'un armonios echilibru între afect și intelect, fond și formă, prin claritatea și logica construcției întruchipează idealul estetic latin, iar muzica germană — care ocupă un loc central între muzica latină și cea slavă — are mai puțină grijă de transparența formei, decât de „adâncimea" fondului încărcat mai totdeauna de probleme filosofice și cu un caracter evident metafizic, muzica rusească ni se înfățișează ca o artă eminamente afectivă, care subordonă forma expresiunii.

Ea este arta marilor pasiuni a marilor tensiuni dramatice, a „adevărului psichologic".

Din acest mare contrast față de muzica latină se poate explica pe deoparte faptul că muzica rusească a putut avea o influență atât de rodnică asupra muzicii franceze mai noui (ea fiind și mai apreciată în Franța, ca în orice altă parte a Europei) neputând amenința din lipsa de afinități sufletești, individualitatea franceză, — care a avut de suferit întotdeauna când a încercat să asimileze de exemplu, impulsurii muzicale venite din Germania — compozitorii francezi și-au putut însuși în voe, o mulțime de inovații de tehnică muzicală, mijloacele de expresiune, fără a-și însuși și expresia însăși. Pe de altă parte un anumit grad de afinitate între sufletul german și cel slav, îngădue să înțelegem, de ce influența romanticilor germani a fost în detrimentul individualității (unor compozitori ruși ca: Ceaikovsky Schumann; Scriobin: Liszt—Wagner; Taneiev: Medtner; Glazunov: Braems, etc.

Fondul expresiv al muzicii ruse este caracterizat în general de culori sumbre; melancolie, accente de disperare, tragică revoltă împotriva destinului, sau misticism extatic. Figuri luminoase ca Glinka sunt excepții rare în muzica rusească cultă. Gândirea muzicală a rușilor poate fi caracterizată, ca fiind prin excelență armonică.

Intreaga concepție muzicală a rușilor este stăpânită de acord, de sensul vertical armonic al muzicii, identică fiind în privința aceasta cu concepția muzicală nordică. Această concepție verticală stăpânește atât de mult muzica rusească, încât contrapunctul, (polifonia armonică) tendința de a proecta elementul vertical al muzicii pe plan orizontal sunt cazuri rare în muzica rusească.

Practica muzicală poporală de a cânta orice melodie în cor, adică cu întregire armonică, nu este după cum se crede în general semnul unei vădite superiorități muzicale față de practica muzicii țărănești a popoarelor cu o concepție lineară, (vechii greci, vechii italieni, celții, arabii, românii, ungurii, etc.), ci numai una din dovezile eclatante ale unei sensibilități armonice înăscute.

Cum una din caracteristicile esențiale ale oricărui mare compozitor romantic este o diferențiere foarte pronunțată, un individualism excesiv, atât în ceace privește fondul expresiv, cât și mijloacele de expresiune, în mod firesc fiecare dintre compozitorii romantici se deosebește de contimporanii săi, și atât mai vârtos de compozitorii generației anterioare, prin lambajul său armonic. Dar în timp, ce diferențierea, subtilizarea, discursului armonic, dela Schubert până la „Tristan și Izolda" a lui Wagner bună oară, este eșalonat pe mai multe generații, în muzica rusească generațiile cari se succed, fac salturi uriașe.

Glinka se mulțumește încă cu o structură armonică nu prea deosebită de acea din timpul lui Bethoven din epoca sa mijlocie, dar iată că numai o generație mai târziu Musorgsky ajunge deja la armonie impresionistă, pentru ca după 30 de ani Scriabin, să împingă evoluția armonică până la atonal, ca apoi iarăși o generație mai târziu, felul lui Strawinsky, de a da un nou curs evoluției muzicale prin sistemul său de armonii neutre, să reprezinte una din cele mai îndrăznețe inovații muzicale.

Salonul Bănățan 1946

I. Podlipny — Muzicantul orb

Examinând muzica rusească pe baza tipologiei, stabilită de muzicologul Paul Becker, care împarte compozitorii ca și popoarele, în două tipuri fundamentale: tip vocal și tip instrumental — primul inventând melodiile chiar și când scrie pentru instrumente totdeauna cu un caracter vocal, cantabil, iar cel de al doilea totdeauna instrumental, chiar când concepe pentru voci — trebue să constatăm că muzica rusească, cu toată bogăția muzicii poporale corale, face parte din tipul care concepe instrumental. Afirmația aceasta o sprijină nu numai faptul că în muzica cultă există o evidentă disproporție între producția pur instrumentală și cea vocală, dar și faptul că nici cei mai însemnați compozitori ruși (cu excepția a două cazuri: „Boris Godunov", al lui Musorgsky, și „Simfonia de Psalmi" a lui Strawinsky) nu au lucrări vocale cari să egaleze în valoare lucrările lor instrumentale.

Cu excepția deci a lucrărilor vocale monumentale, în cei aproximativ de o sută de ani de existență a ei, muzica rusească a creat în toate genurile muzicii — dar mai ales pe teren simfonic — lucrări de mare valoare.

Azi, cultura muzicală rusă, ramura cea mai tânără a marei culturi muzicale europene, se alătură surorilor ei mai mari din Occident, din multe puncte de vedere ca o parteneră egală. Ea este încă departe de a fi epuizat toate resursele ei. Nimeni nu poate bănui ce curs va lua evoluția ei chiar în viitorul apropiat și dacă influența ei asupra muzicii apusene va fi aceiaș ca în trecut, când marii ei reprezentanți au determinat într'o bună măsură destinele evoluției generale ale muzicii.

Ceace se poate desprinde pentru moment, este faptul, că între tendințele muzicii rusești de azi, și cele din restul Europei sunt divergențe destul de însemnate; pare însă probabil, că până la urmă tot muzica rusească — care azi vede rostul ei cel mai nobil în ideea de a servi masele largi — va avea și de astă dată o influență hotărîtoare asupra evoluției din Apus. Marele prefaceri sociale prin care trecem, par a indica cu certitudine această afirmație. Prima consecință a acestei influențe va fi un limbaj muzical mai accesibil înțelegerii marilor mase, o renunțare la un individualism prea pronunțat, sublinierea în fondul expresiv al sentimentelor generale omenești.

Geneticienii sovietici de azi

de Dr. G. Oancea-Ursu

I. Lâsenco

In genetica vegetală postmiciuriniană din U. R. S. S. putem distinge două școli: una neolamarkiană, alta neodarwiniană. Cea dintâi este ilustru reprezentată de Lâsenko și colaboratorii săi, în Odesa. Dintre cei doi factori cari determină desvoltarea organismelor, ereditatea și mediul, școala lui Lâsenko pune accentul pe mediu, pe influența lui modelatoare, accentuată deja prin principiul miciurinian al educației spartane a hibrizilor în faza tinereții. Educația plantelor, deoparte, și transmiterea rezultatelor acestei educații descendenților — principiul lamarkian al eredității caracterelor dobândite — formează cele două principii de bază ale concepției biologice ale lui Lâsenko. Accentuarea acestor două idei denotă evidentă filiație de idei cu neo-lamarkismul.

La Institutul de Genetică din Odessa, Lâsenko a făcut experiențe foarte interesante, spre a arăta într'un mod asemănător cu Miciurin, că genotipul plantelor (tipul genetic, ereditar) este modificabil sub influența mediului. A demonstrat între altele, faptul că procesele simple de asimilație pot influența genotipul: exemplu, două specii unite prin altoire tind să-și influențeze în mod reciproc genotipul prin schimbările nutritive. Astfel, grefând mugurele unei tomate Albino pe tomata Mexico 353, mugurele nutrit cu substanțe produse de Mexiko 353 a produs fructe de tipul Mexiko 353 (roșii și roșietice) și nu ca specia din care a derivat (galbene și alb-galbene). Semințele rezultate din aceste fructe au continuat să transmită aceste caractere noui, dobândite prin intermediul substanțelor nutritive, fără amestecul eredității cromosomice.

Acest rezultat este o abatere fundamentală dela principiile genetice clasice mendeliene și are rădăcini în genetica miciuriniană. Insă, el nu a fost confirmat și de alți cercetători până azi. In general, principiile lui Lâsenco sunt complect opuse principiilor genetice mendeliano-morganiene, cât și acelora ale școlii ruse, reprezentate de Vavilov și Țâțân. Intr'adevăr, după Lâsenko:

1. raporturile mendeliene clasice dintre hibrizi 3:1 apar numai ocazional, pentrucă tot așa de frecvent apar și multe alte raporturi;

2) progeniturile hibrizilor nu se greghează în proporții definite — uneori chiar dispare segregarea în generația a doua — ceea ce înseamnă că hibridarea nu mai poate fi privită ca o coexistență sau mozaic de caractere;

3) Mediul, în care trăiește planta, are mare eficacitate biologică și genotipică, pentrucă influențează desvoltarea acestei plante, conducând-o regulat în direcția pentru care condițiile de mediu și sol sunt mai potrivite.

Mai remarcabile decât aspectele teoretice ale geneticei lui Lâsenko ne par rezultatele aplicării lor practice, cu deosebire rezultatele aplicării principiului „educației sau educabilității plantelor". Aplicarea acestui principiu miciurinian-lâsenkian a găsit loc foarte întins în practica agriculturii din U. R. S. S. și este cunoscută sub numele de „iarovizare", care înseamnă imprimăvărare, vernalizație. Ea constă în manevrarea diverșilor factori de mediu (lumină, întuneric, căldură, frig, umiditate, etc.) în vederea modificării unor caractere ale speciei vegetale pe calea educației. De exemplu, spre a deprinde plantele cu o climă străină, neprielnică, el le-a supus în prealabil unui regim de laborator său, cum se exprimă Ilin în cartea „Se preface lumea": Lâsenko a dat plantele la școală, ca să le învețe noi deprinderi de viață. A luat anume semințele și le-a supus unui tratament de laborator, ce constă în a le învăța, în a le deprinde înainte de semănare cu căldura, cu frigul, întunericul sau lumina, pe fiecare după nevoie. Diferitele plante au fost iarovizate în moduri diferite, pentrucă fiecare plantă are

(Continuare la pagina 4).

Vals trist de Sibellius

de Alexandru Şuboni

Restaurantul gării de Nord, zori greoaie, fără puls. Peroanele cenuşii ca nişte lilieci imenşi. Manon cu Dondy, îl aşteptau cu Bebec.

A fugit cu tristeţea asta a lui vastă, incoercibilă, pe care-o simţea subcutanată, ghemuită în ţigări, prin buzunare, care îi aduna pielea palmelor, care îl făcea să cutreiere cârciumile după oameni.

Slab, nebărbierit, se vedea verzui în oglinzi; părul sălbătecit la ceafă, ochi neclari.

Oameni, prea mulţi oameni. Locomotivele bizare, aşa cu ceaţa atârnată pe ele. Foame, căldură, tristeţe, incertitudini, vin tare, păduchi. Ochi cu ape moarte; numai mătasea broaştei. Ochi goi, cu luminile răsucite. In-nici o pupilă nuferi.

— Dă-mi chelner să beau; şi tot din vinul ăsta tare.

Aşa vroia. Să svârle măcar cu acizi în tristeţea patogenă, incertă. Ii era greaţă de tinereţea lui, de strigoii deşiraţi din el.

Rece, aeru, vinul. Ceaţă, deodată multă ceaţă pe retină, şi ca un svâcnet a simţit cum se strânge în el o reţea fină, gelatinoasă, aşa, cu încetineală de pseudopod, din unghii, de subt occipitali, îi sgâria dermul, ca un pumn umed pe plămâni; în piept, ghem. Clipe, avea acuplate două inimi.

Apoi lentilele poliedrice, strâmbe, se spărgeau mic, strâns, şi lăsau în orbite sticle albe, subţiri: burghezie vizuală.

Ii tremurau mâinile. Aşa se trezea din vraja alcoolului.

Chelnerul îl privea cu buzele salivate, prognat, nevertebrat. In colţ, femeia îmbrăcată băeţeşte îşi răsfoia block-notesul cu hârtie galbenă. Dantură puternică, mâini mari, posesive, mereu învăluită de fumul ţigării.

Despicătura ochilor, uluitor de precisă, verde; încolo, toată feminitatea ascunsă într'un fulgarin larg. Pielea arsă de soare, sălbăticea albul dinţilor; parcă muşca din ţigără.

Ii tremura sângele. Trupul ei, simţea, l-ar fi sustras oraşului, l-ar fi golit de stridenţe. Manon plângea totdeauna.

A plătit. In urechi, ca într'o scoică gemătul locomotivelor, melodia confuză a peroanelor. Masa ei.

— Pot să-mi admir conturul?

Necunoscuta şi-a aprins ţigara stinsă. Ii privea buzele. Ochii altă culoare: lapis-lazzuli.

— Ştiam c'o să vii, continuând cu degetul să facă cearcăne liniilor.

Max şi-a aplecat fruntea. Tristeţea lui era, toată, adâncită pe hârtie galbenă.

— Mai bine sgâriai pe hârtie, zorile astea incerte, plus oameni, plus pâclă.

Vorbe vâscoase, grele. Ii venea să se trântească pe scaun. Să-şi întindă picioarele pe masă.

— Eşti mai preţios, şi-şi închise brutal notesul. Nu ştia să zâmbească.

— Eufemism Panatela, şi Max se aşeză întinzându-i tabachera. In roşul brichetei, ochii iar verzi.

Tăcea, privindu-l cu fumul subţire al ţigării lângă tâmplă.

— Am putea fi prieteni.

I-a întins mâna; un shake-hand viguros.

— Malia, apoi şi-a descheiat fulgarinul după ţigaretă; început de feminitate. Pulower subţire, sâni de mulatră. Max ar fi vrut să-i sgârie palma.

Tăceau învăluiţi de ceaţa ţigărilor ca într'un burnus subţire. Ochii de lapislazzuli zâmbeau, şi deodată Max îşi auzi cuvintele. Nu vroise să vorbească.

— Malia, ştii cum îmi simt palmele? Ca şi când aşi fi avut o pasăre în ele; goale, tare subţiri, prea slabe.

— Le-am aici, surâse deschizându-şi notesul.

— Inchide-l, şi şi-a apăsat palmele pe pleoape. Fug de confruntări. Nu-mi place să-mi verific niciodată vorbele.

— Eşti tânăr.

— Abulic. Dar mai bine să bem.

— Ce rezolvi? — sclipiră dinţii puternici.

— Curiozitatea ta boemă, dycotomia incertudinilor tristeţii. Dar mi-e lehamite, de imaginile astea.

Spune-mi ceva să râd; vorbeşte-mi de Rapa-nui, de anii tăi; culcă-te cu mine, dar nu-ţi înfige şi tu degetele în burniţa tristeţii mele.

Işi privi ţigara, apoi ochii de lapislazzuli, mari, abur la colţul pleoapelor.

— Să nu mă asculţi Malia. Câteodată mi-e atât de frică de Ea, de tristeţea tinereţii mele, că blestem.

Uite, ţ-aşi dărui flori de amaryllis, irişi imenşi, orchidee ciudate, pentru limbajul meu desordonat. Dar ştii că acum pe peroanele din gări de provincie, vântul dansează ultimul vals cu frunzele în culori de trandafir mort?, — că ochii tăi îmi amintesc de valsul trist de Sibellius?

Şi ciudat, nu simt convulsia că îmi eşti străină! De când te-am văzut, te caut în mine.

Malia simţi ceva stingherit în piept. Max privea dincolo de ea; îşi simţea în orbite, iar, lentilele diforme, cu sticle groase. Vorbea, fără să se asculte.

— Odată, noaptea, într'o gară de frontieră, am auzit din ceruri, ţipătul cocorilor. Venise probabil toamna. Aşteptam pe cineva. Trenul a sosit mohorît, cu oameni obosiţi, livizi; şi venea din ţara tamburinelor. Dar şi dincolo a fost războiul. Părea un tren fantomă, aşa cu ceaţa sdrenţuită pe el. Nici un surâs n'a luminat geamurile de sticlă murdară. Imi priveam pipa stinsă. Un burlan tăraia lângă mine ca un greier lichid.

Vameşi, soldaţi, care îşi târau adormiţi puştile, controlul paşapoartelor. Atunci mi s'a strecurat caldă, în gând o necunoscută, o siluetă vagă, şi am ştiut că zâmbeşc. Poate de atunci te cunosc Malia!

Sus de tot, cocorii duceau, ostenit, vara pe aripi.

O uimea pe Malia, cu ce desnădejde putea să iubească anumite lucruri, care altora păreau de o banalitate penibilă, ca apoi brusc să le părăsească. Inainte, vorbele, frazele pentru ea n'aveau sensuri imediate. Ripostele şi limbajul ei erau desenul. Şi-acum pentru prima dată, înţelegea pe alţii, le înţelegea cuvintele, altfel. Vedea limpede păpuşile din el, cum umblă încălţate în sabaţi grosolani, îndurerându-i ţesuturile; le vedea mecanismele caraghios de stranii; cum îi loveau inima cu pumnii, cum îşi întârziau unghiile în fericirea clipelor lui; cum îi răstoarnă viaţa, şi o deruta faptul că poate să priceapă să vadă, fără să deseneze. Ii aduna cuvintele pentru mai târziu.

Şi-au aprins încet ţigările. Max asculta printre gândurile lui, tăcerea Maliei.

— Patehovli, Malia?

— Da Max, şi îşi rezimă bărbia de mâinile împreunate. Ştia ce se întâmplă cu ea, dar n'a putut să-i zâmbească.

— Ce toamnă bizară eşti tu Malia! Toate vorbele mele pentru tine, le simt sbârlite ca pe nişte crysanteme. Letargii albastre îmi sărută plămânii, care mă dor de văzduhurile prea cunoscute, de parfumurile care îmi amintesc ostenit de înfrângeri, de fericiri meschine şi simt ca un ţipăt în mine, o chemare straniu de conturată, mai ales în nopţile de beţie neagră, de ucideri interioare. Atunci fug de cenuşiul realităţilor ca un mizerabil, înfundându-mă cu patimă, în vraja chemării profunde, ameţitoare, utopice. Dar reîntoarcerea la cotidian, îmi crispează ţesuturile, îmi iscă un gol sub coaste, când trebue să mă gândesc la mâine, la disecţie, la război. Suntem oameni, al căror destin e tristeţea Malia; căci tu eşti a mea, eşti melodia desordonată a anilor mei, a toamnelor mele răsucite, strâmbe de tristeţi imense. Sărută-mă, spune-mi că nu cunoşti Valsul trist de Sibellius şi du-te, totdeauna toamna sunt singur.

Privirile lui întâlniră pe Malia. Cui i-a vorbit? Doar ochii Maliei zâmbesc, i se rotunzi gândul.

O să-mi dărueşti iar flori de amaryllis, orchidee ciudate, pentru limbaj desordonat?

— Nu ştiu Malia. Am doar ţigări, tristeţe, bani, desănţuit amokul plecărilor şi miracolul tău alături.

— O ţigară, Max.

— Ţi-o aprind Al meu primul fum?

— Da.

Alături de ei, gara trăia învălmăşit, grabnic. S'au ridicat.

— Să mergem Malia, prea are ceva de moluscă dimineaţa asta de Noembrie. Vino să ne svârcolin în impermanent, departe de angoise. Poate. Cealaltă tinereţe ne aşteaptă. Mergem în vigvamul boemiei nepăsătoare. Sau nu ştie ce e tristeţea.

Şi era lucid Max, că acel sentiment inert, melodia impură, va trăi iar cu o ilogică intensitate, cu o absurditate vehementă în el. Dar acum numele ei era Malia.

Dincolo de gara de Nord, toamna compunea silabisind, şovăind în ceaţă, valsul trist de Sibellius.

Salonul Bănăţan 1946

I. Podlipny Mama

Salonul Bănăţan 1946

E. Lenhardt Peisaj

STANŢE

de Eugenio Montale

Caut înzadar punctul din care s'a urnit
sângele ce te nutreşte, nesfârşită
răsfrângere de cercuri dincolo de spaţiul
scurt al zilelor umane,
care te-a întruchipat într'o sfâşiere
de agonii, pe cari nu le cunoşti, vic într'un putred
smârc de astru scufundat în adâncuri; şi acum
o limfă care desenează mâinile tale,
bate, nesimţită, în pulsurile tale şi faţa
ţi-o aprinde ori decolorează.

Totuşi, reţeaua măruntă a nervilor tăi
aminteşte întrucâtva călătoria ei.
şi dacă-ţi privesc ochii îi mistuie
o ardoare învăluită de o trecere
involburată de spumă, care acum se îndeseşte,
acum se frânge, şi tu o simţi în vâjâitul
tâmplelor, destrămându-se în viaţa ta,
aşa cum se sparge câteodată în liniştea
unei pieţi aţipite
un sbor sgomotos de porumbei.

In tine converge, neştiut împăinjeniş
de fire; desigur, vreunul dintre ele fu văzut
şi de alţii: unul turbură seara
lovit de o candidă aripă în fugă
şi celălalt văzu vagabonde năluci
acolo unde alţii zăriră roiuri de copiliţe,
ori descoperiră, ca un fulger împrăştiat,
o cută în senin şi izbirea
pârghiilor lumii, ivite dintr'o spărtură
a azurului, îl înfăşură, plângător.

In tine văd o ultimă corolă
de cenuşă uşoară, care nu dăinuieşte,
ci scămoşată, cade. Voită,
ne voită, e aşa firea ta.
Atingi semnul, îl depăşeşti. O, sbârnâitul
arcului ce s'a destins, dâra ce brăzdează
valul şi apoi se închide! Şi acum urcă
ultima bulă în sus. Osânda
e poate tocmai această buimacă, amară
întunecime care coboară peste cel ce rămâne.

In româneşte de Florian Potra

Geneticienii sovietici de azi

de Dr. G. Oancea-Ursu

(Continuare din pagina 3)

nevoie să fie cu altceva deprinsă. Spre exemplu bumbacului, care în Nord nu are căldură suficientă i se dă mai dinainte, în laborator, o cantitate suficientă de căldură. Porumbului i se dă o doză mare de întuneric, în laborator, pentrucă în Nord el are prea puţin întuneric, nopţile Nordului fiind prea puţin întunecoase primăvara. Grâului de iarnă i se dă o doză remarcabilă (două grade sub zero) de frig, ca astfel el să se prefacă din grâu de iarnă în grâu de vară. Acelaş grâu de iarnă, când este semănat primăvara, fără să fie iarovizat în prealabil, nu are vreme să se coacă. Insă dacă-i iarovizat cu o doză mare de frig el îşi schimbă toate deprinderile: din grâu de iarnă, — căruia îi prieşte iernarea sub zăpadă, îi este chiar absolut indispendabilă, el devine grâu de vară, ceace înseamnă că el poate fi semănat primăvara. Fiind iarovizat (imprimăvărat), el răsare şi fără să fie iernat sub zăpadă. In regiunile sudice primejdia grâului este seceta. Dacă este iarovizat, el este ajutat să facă spicele înainte de a veni seceta. Intr'un cuvânt, prin îndeplinirea unei educaţii: în laborator, plantele pot fi adaptate altor condiţii de viaţă decât cele naturale. Cele „educate" cresc mai repede decât cele needucate (neiarovizate) şi cresc mai repede spicele, ceiace probează că baza lor vegetativă a fost scurtată şi fructificarea grăbită. Acest lucru este foarte imortant. In verile scurte din Nord plantele din Sud nu au vreme să înflorească şi să rodească. Insă dacă procesul iernării s'a îndeplinit în laborator, — constrângându-le să trăiască şi să crească mai repede, — le ajutăm să se coacă mai repede, până nu vine iarna.

Rezultat general al metodei lâsenkiene a iarovizării a fost extinderea culturilor de cereale în regiunile nordice, dincolo de limitele lor geografice naturale şi asigurarea culturii plantelor din regiunile sudice în cele temperate. Mari întinderi de pământ astăzi el însămânţează cu seminţe supuse în prealabil regimului de educaţie în laborator. Odată iarovizate, culturile devin ereditar iarovizate, pentrucă prin această „educaţie" se modifică genotipul însuşi în sensul factorului iarovizant. Aceasta înseamnă că după Lâsenko rezultatele educaţiei se transmit şi descendenţilor: educaţia prin frig influenţează sensibilitatea ereditară la căldură.

ILARIE VORONCA

în drumul dela cubism la neoclasic

de Pavel Bellu

Ilarie Voronca, numele acesta, ca zornăitul unui ghem de zale rostogolit, cu suficientă magie pentru a respinge majusculele, a apărut, îndrăzneț, și la loc de cinste, și la stâlpul infamiei. Pentru primul loc a fost o stea proaspătă, cusută cu mătase subțire. Pentru adepții macaralelor logice, a fost piatra sfidătoare, zvârlită din praștie, neașteptat. Era taina de nerezolvat, sub cele șapte inele de răcoare, în care se cufunda.

Totuși, lirica lui Ilarie Voronca nu era decât o excesivă efervescență imagistică, un must încă acru al unor arome în devenire.

Tânărul galgăia de talent și avea urechea fină. Odată ajuns în contact cu literele franceze, părăsea „Restriștile" și, pășind în modernism, a forțat curba în unghiuri drepte, ca și ceilalți. — S. Samiro ajunsese la Zürich și îmbrăca numele de Tristan Tzara, pentru ca la douăzeci de primăveri să dea „La premiére aventure céleste de Monsieur Antipyrine". Lui Ilarie Voronca i-au mai trebuit patru ani peste douăzeci, pentru a se realiza la „Integral", în „Colomba", și apoi, cu violentă revenire, în „Ulise".

Fatal, poezia românească urma pe drumul bătătorit de poezia franceză. Stadiul de remorcare a numărat mulți ani până la simultanismul literar și a trebuit să treacă încă un război, pentru ca, în fine, poezia românească, prin Tudor Arghezi, să premeargă, alpin, poeziei europene.

Afirmația noastră păstrează decent, și cu grijă deosebită, termometrul la rece și numai ecourile nemăsluite, vin să confirme ceeace, de altfel, pe noi, ca români, nu ne surprinde.

Numai pentru omul cu papirusuri și litere zugrăvite pe piele de vită, obișnuit să miroase moaște și documente, procesul și stadiul anterior erau fără chee și deaceea fixat, cu conștiința candidă, la un colț al nebunilor.

Nici în Franța, în 1920, când a început să se fluture, insistent, noțiunea modernismului literar, lucrurile nu erau lămurite și ochiul care privea se înflama, dureros. Grupurile își afișau steaguri cu inscripții mereu diferite și peste noapte, alături de firma din ajun, încă mirosind a uleiu, răsărea alta, în colori contrare.

Alături de „fanteziștii" de savuros capriciu, întristându-le piruetele, suna grav și sumbru cadența „unanimiștilor". Grupulețe nedisciplinate și neînchise în rânduri, ca de copii cari urmăresc pe trotuar pasul trupei în marș, formau cercul „simultaniștilor". Pentru ca la urmă, enervați de dispută, „cubiștii" să ucidă totul, dela regulele prozodice până la punct, și să exalte bizarul în absurd, cultivându-l ca supremă tendință. Și, ca o încoronare, „dadaismul" a deslănțuit anarhia totală, dărâmând totul, dela logică până la sintaxă, violând până și sensul cuvintelor, și creind, astfel, posibilități largi bulevardelor neoclasice, ce aveau să se închege, din piatră proaspătă, după douăzeci de ani. Adică în anul Domnului 1946, când marmora lăptoasă, comprimată în bolovani, așteaptă să fie desfășurată în linie dreaptă, subțire, vecină bună cu fulgerul clătinat în ciuperca de sticlă și cu pomul tuns cochet, din margine. Inginerii aceștia de spirit, poeții, pregătesc largile bulevarde. Din acul compasului lor, vor porni linii diafane în nemărginitul spiritual.

Fiindcă pilda lui Rimbaud, Mallarmé și Baudelaire nu putea fi uitată. După ce „s'a pus bonetă roșie Dicționarului", după ce corespondenții lui Marinetti au pus „cuvintele în libertate", pentru ca anarhia, prin „dada" să fie totală, — a rămas poeților suprema lecție chinga pusă pe cuvânt de Baudelaire și Rimbaud, precum și subjugarea lui totală, extinsă până la sintaxă, prin Mallarmé. Și dacă în România Paul Claudel și-a găsit adepții, răsuciți printr'o rotiță paradoxală în ortodoxism și gândirism, etc., dacă Jean Cocteau a întrodus în poezia tânără deformismul ca împrospătare a viziunii, dacă prețiositatea lui Giraudoux și impulsivitatea sfidătoare a lui Montherlant, n'au rămas fără ecou; dacă Francisc Jammes s'a strecurat în viziunea pillatiană (ca să nu amintim decât câteva din numele oarecum recente), dacă, deci poezia românească a fost profund sensibilă sunetelor din afară, era foarte firesc, ca și Jules Supervielle, și Tristan Tzara și Ph. Soupault și Fr. Gérard și Mathias Lübeck, și Max Iacob, precum și linia Eluard-Breton-Aragon, să-și aibe corespondenții, printre preoții nălucilor și aromelor. Intre atâtea curente, pe bună dreptate, putem întreba cu Ivan Goll: „Cine din generația mea n'a contractat o bronșită?" Cine n'a fost supus influențelor?

Această întrebare n'au pus-o, însă, și mentorii literaturii române. Folosind sterpe procedee didactice sau ștergându-se în pagini, ca într'un prosop, de apele prin care, profesional, au trecut, oameni cari credeau că poartă mirul și tămâia în peniță n'au pus această întrebare și spre nicăeri mâna lor nu s'a întins.

Poemele dintâiu ale lui Ilarie Voronca, poartă, desigur, urme de scutece. Pubertatea talentului, ca și a fizicului, ia, apoi, forme disgrațioase, cu coșuri și puroiu. Dar în țâșnirea limpede, ulterioară, se descifrează vădit semnele aristocrației spirituale.

Poezia lui tinerească era firesc să abuzeze de talent și, ca'ntr'o ninsoare stelară, să se reverse fără sistem și să se închee fără control. Dela plantele crude la magiun, la gunoaie, la piei, la blănuri; amestecând legumele cu laptele, dulăii și catifeaua; dela cristale la putreziciune, și dela morcovi la apă minerală, asociind fanfara cu strugurii, și, visele cu intenstinele, Ilarie Voronca a punctat carate într'o poezie crudă, senzorială.

Lucrurile evocate, mustesc și sunt austate savuros, într'o tescuire emotivă specifică:

te oprești la vânzătoarea de legume
îți surâd ca șopârlele fasolele verzi
constelația mazărei naufragiază vorbele
boabele stau în păstae ca școlarii cuminți în bănci
ca lotci dovlecii își vâră botul înaintează
amurgesc sfeclele ca tapițerii pătrunjelul mărarul
iepurii de casă ridichii albe pătlăgele
vinete înoptează iată tomatele ca obrajii transilvănencelor
în broboade de mângăieri cristale pașii
conopidele cât omăt întârziat pe boschetele de șoapte
și sticle cu apă minerală morcovii.

Evident, că o asemenea poezie cerea cifru. Evident că din gongoric se putea aluneca în absurd, în „aventură" lirică, în care poetul, după proprie mărturisire, se complăcea.

Dar, odată ajuns în Franța, Ilarie Voronca a fost pus în situația de a trăi procesul de întoarcere spre coloanele simple, clasice, spre edificiul cumpănit.

Tragismul lui Pierre-Jean Jouve și unanimismul lui Duhamel se cereau reînoite, pentru cei mulți, cari sufereau. Pentru criterii morale, era sancționată opera lui Verlaine, iar pentru vicii de prozodie suferea opera în versuri a lui Paul Claudel.

A trebuit să vină și al doilea război mondial, cu tot șirul lui de suferințe și de umiliri, pentru ca generația suprarealistă, de toate nuanțele, dela poeții de cea mai eterizată factură, ca Paul Eluard, până la cei mai noi, ca Jean Garamond, să părăsească nălucile și să-și clădească din lumină poziție de luptă. Editați de Albert Beguin, modestul Supervielle, cubistul Aragon și purul Eluard, se întroduc într.o lirică nouă, determinând întoarcerea precisă și definitivă la neoclasic.

Ilarie Voronca a fost și el în miezul acestui proces. Poezia lui s'a ordonat cuminte în strofă, clădind alături, ca pe niște cărămizi rare, schânteetoarele imagini. Dar lirica lui are de astădată un glas mai grav și o dramă a oamenilor, dureroasă, picură în ritmul decent, pur, Peste ruinele provocate de dadaismul anarhic, poemul construește simplu:

Să încerce fiecare din noi să-și amintească. Să ne așezăm în cerc
Și fiecare din noi să povestească o fericire, o bucurie
Să construim cetatea noastră ca pe o carte
Pierdută din care fiecare poate repeta pasaj.

Ascult acum cum se descrie casa
Recunosc grădina copilăriei
Și camera unde râsul radiază și luminează
Ca gutuile de aur pe bufet.

Era poate zgomotul hamurilor aurorei
O! clar nechezat al cailor ce-i înhami
Deșteptarea e atât de dulce crezi că mai visezi
Așezat în căleașca prospețimii verii.

La răspântii se adună convoaiele vacanțelor
O! oglinda verdeței ce ne întinde excursia
Aproape de izvor se face popasul, se rupe pâinea
Jur că e sufletu-mi care cântă în ghitară.

Da. Să reținem aceasta. Să nu uităm parcul
Tăcut și grav al toamnei
Și colinele împodobite cu miresme
Vălul și rochii limpezi de struguri.

Evocați, dacă vreți, străzile mărginite de arbori
Parfumul salcâmului ca un sbor de hulubi
Paserile seara rotind cercuri
Din ce în ce mai strâmte, până sub cuiburi.

Muzica revărsându-se pe fereastră, neașteptată
Fericire care vă surprinde în amurg
Când primele lămpi aprinse sunt agrafe
Ca să împiedice rufăria cerului să-și ia sborul.

Când ești bogat de toată întinderea serii
Când fiecare chip surâzător e un adăpost
Când mergi fără teamă pe coarda vieții
Căci prietenia oamenilor țese plasă de siguranță.

Il avem din nou prea fericitul oraș
Pe care l-am pierdut precum albine
Care-și clădesc stupul pentru miere, cuvintele noastre
Au construit în gurile noastre alei, grădini.

Asemeni celui care înainte să facă tencuiala și cimentul
Inainte să așeze cărămizile a desenat nașterile
Și sărbătorile și reuniunile viitoarei case
Noi construim bucuriile unui teren încă viran.

E un oraș, o țară, un continent, e glob
Pe care-l vom acoperi cu această patrie clară
Chiar dacă locurile sunt luate, vom ști să nălțăm
Această bucurie pe cel mai înalt catarg al universului.

(Traducere din limba franceză de Sașa Pană, revista „Lumea" No. 17. 20. I. 1946).

Și în „Cetatea Secretă", imaginile păstrează îndrăzneală din „Brățara nopților". „Sgomotul hamurilor aurorei", amintește de „troica soarelui sună la scară"; cheile, lacătele, zornăitul și ciripitul se repetă. Din propria-i cultură de imagini, Ilarie Voronca are, desigur, dreptul să folosească. Și folosește, dar, fără ca prin aceasta să cadă în vina, enervantă, de a se repeta, hrănindu-se din labe ca ursul, într'o hibernare poetică.

Poetul și în opera scrisă în limba franceză păstrează prospețimea-i caracteristică. Aci, însă, nu mai abuzează de imagini, prin aceasta nu mai diminuiază valoarea operei lui. Fronda finală, obișnuită, este înlocuită cu o monedă de prețioasă duioșie, și înțelepciune, pe care autorul o asvârle darnic, și cu reținută durere, prin fereastra poemului.

.... Ce folos că troica soarelui sună la scară
Și vrăbiile duc în ciripit trena de mireasă a anotimpului
Ce folos că în perdea argintește platoșa zefirului
Și aurul peștilor zornăe în punga râului de munte
La ce bun zigzagul ghicit de cocor în fulger
Inelul de răcoare din degetul fântânii
Fluerul de verdeață în codru și în ureche
Când se 'nfloară holda cu grâne ca o coapsă
Și orice spic e o orgă prin valurile de semințe
Și orice buruiană e un hohot de lumină ...

(„Brățara nopților")

In „La clé des realités", „La joie est pour l' homme", „Lord Duveen cu l' invisible a la partée de tous", „Poemes parmi les hommes", „La Poésie comune", etc., Ilarie Voronca pășește tot mai simțit în matca neoclasică.

Dl. Perpessicius îl apropie, prin „briza înviorătoare, de generoasă umanitate, desprinsă din marea harfă eoliană", de W. Whitman.

„Și vă voi spune: oamenilor, vă sunt numai un frate
Frate smuls ploii și îngenunchiat în toamnă
A mea-i durerea voastră, ale mele înfrângerile voastre,
Ca și voi nu sunt decât un arbore pe care se așează o clipă
Paserea migratoare a vieții".

(Poemes parmi les hommes", revista Lumea No. 23/24, II. 1946).

De altfel, procesul de întoarcere la coloanele simple, curate, clasice, pare să fie general. Notițe stinghere recunosc procesul și în U. R. S. S., unde Ilya Ehrenburg abordează, deacum, o poezie fără artificii.

Cu legitimă curiozitate, am așteptat rondul maturității artistice a lui Ilarie Voronca, care, în contact cu literele franceze, desvăluise posibilități nebănuite. O întâmplare dureroasă, însă, l-a despărțit de poem și un accident stupid a dat ierburilor mâna care le transcria.

Ilarie Voronca și Beniamin Fundoianu, rămân solii poeziei românești, cari, cu lespezile lor de sânge, au clădit cărarea spre simultanismul cu poezia franceză.

Nici termometrul nu va mai fi ținut în degete, „ca o a ramură de salcie"; nu se va mai smulge pământului „răcoare de cartof". Dar via va continua" să-și înoade azurul pe araci", iar „oglinzile cu catifelări de ringlote" și exhuberanțe vegetală, să-i caute, în lutul brun, feros, unde, de-o piatră, își ciocănesc tâmpla sau își împrăștie, darnic, cenușa puțină.

Salonul Bănățan 1946

Aurel Ciupe — Natură moartă

Din scrisorile celor morți pentru Franța

In ultimul său număr publicația franceză „Ecrits de France" publică o serie de scrisori a unor patrioți francezi condamnați la moarte și executați de către ocupanți germani.

Sunt rânduri de extraordinar dramatism, de nobilă duioșie, de eroică demnitate. Ele cuprind ultimele gânduri ale celor condamnați, e ultima legătura a lor cu lumea, cu viața. Sunt scrise toate cu câteva ore, cu câteva minute chiar, înainte de a păși în fața plutonului de execuție. Sunt scrise în momentele când cade și ultima mască, dispare poza, moare pathosul, sufletul omului s'a limpezit de orice sgură lumească: s'a pregătit pentru marea trecere. Totul e deschis, simplu, sincer, de o transumană sinceritate.

Aceste scrisori sunt scrise de oameni din diferite pături sociale, diferite vârste, diferite climate spirituale. Și totuși ele se aseamănă ca stil și concepție, până aproape la identitatea expresiei: apropierea imediată a morții șterge diferențele de vârstă, de educație, de castă. Totul se simplifică se comprimă până la ultima esență: la om.

Ceeace de însă acestor scrisori legătura interioară, indisolubilă, unitatea lor esențială, este identitatea fondului: dragostea pentru Franța. Rar ne-a fost dat să cetim rânduri pătrunse de o așa curată iubire de patrie și de neam, ca în aceste scrisori. Cei cari vorbiau nu demult despre o decadență franceză, datorită unei hipercivilizări, să citească aceste scrisori. Vorbesc mai elocvent, decât orice alte dovezi, despre forța vitală a poporului francez, despre puterea de renaștere a Franței.

Publicăm aci câteva fragmente din aceste scrisori, atât pentru frumusețea lor etică, cât și ca un modest omagiu adus luptei de rezistență a poporului francez.

i. s. u.

*

Printre cei trei deputați francezi, cari au plătit cu viața crima de a fi rămas credincioși Patriei, figurează și Gabriel Peri, șef redactorul ziarului l'Humanité și deputat comunist de Argenteuil.

A căzut împușcat la Mont Valérien, în zorii zilei de 15 Septembrie 1941. Iată ultimul salut al acestui intelectual comunist, căruia mulți dintre parisieni i-au apreciat cultura și curtoasia, înainte de a-i măsura eroismul.

Duminecă, ora 8 seara, preotul din Cherche-Midi tocmai m'a anunțat că urmează să fiu împușcat ca ostatec.

Vă rog să căutați la Cherche-Midi lucrurile pe care le-am lăsat. Poate că unele dintre hârtii vor servi amintirii mele. Prietenii mei să știe că am rămas până la capăt credincios idealului care m'a călăuzit în viață; compatrioții mei să știe că mor pentru ca Franța să trăiască. Pentru ultima dată mi-am făcut examenul de conștiință: rezultatul e pozitiv. Ași dori să știe cât mai mulți acest lucru. Dacă ar fi să-mi reîncep viața, aș merge pe acelaș drum.

M'am gândit tot timpul, în noaptea aceasta, la ceeace scumpul meu prieten Paul Vaillant-Couturier spunea cu atâta dreptate, că comunismul este tinerețea lumii și că el pregătește acel „mâine" fericit, în care totul e cântec.

Plec să pregătesc acest „mâine".

Și dacă mă simt atât de tare, ca să înfrunt moartea, e pentrucă Marcel Cachin mi-a fost un atât de bun profesor.

Trăiască Franța!

Gabriel

*

Fragment din ultima scrisoare a unui condamnat în vârstă de 26 de ani, executat în Mai 1943. Textul acestei scrisori a fost publicat pentru prima oară în publicația clandestină „Force Unies de la Jeuness", care nu dă, însă, numele autorului.

Mai 1943

Cred că am, și am destulă putere în acest moment ca să merg la stâlp cu fruntea sus... Nu sunt o victimă: sunt un strop de sânge care îngrașă în acest moment pământul Franței. Mor, pentru ca poporul să trăiască. Câți cad în clipa aceasta în gigantica luptă pe care am întreprins-o? Ce reprezint eu în această hecatombă? O viață, dar asta reprezintă atât de puțin când știm că e în joc viața întregii umanități... Luptați, unindu-vă. Fiecare din noi nu e nimic. Toți împreună, **n o i s u n t e m l u m i n a**. Cu cât e mai mult egoism, cu atât mai adâncă va fi desbinarea și mai mare obscurantismul. **U n i ț i ș i p ă s t r â n d u - n e n e c l ă t i n a ț i c r e d i n ț a î n ș t i i n ț ă ș i p r o g r e s, v o m s a l v a u m a n i t a t e a**. In câteva săptămâni, în câteva luni, poate, fața lumii va începe să se schimbe. Nu mai este timp să ne gândim la cei ce au căzut, nici la cei vor mai cădea... Dar după victorie, când veți arunca o privire asupra trecutului, nu ne plângeți: aveți grijă de văduve și orfani și **i n a i n t e s p r e v i i t o r, î n a i n t e p e n t r u a s m u l g e n a t u r i i t o a t e b i n e f a c e r i l e, t o a t e b o g ă ț i i l e**. Știu că așa veți face. **P l e c î m p ă c a t**. Viitorul este asigurat. N'am nici regrete, nici neliniști, nici emoții. Eu sunt „mâine": Călăii mei sunt deja „eri".

Ora 8. Stunem încă la închisoare.

Ora 8 și 5. Au sosit... Adio.

*

Despre tânărul Edgar, căruia îi publicăm scrisoarea, n'avem alt amănunt, decât pronumele. Care Tribunal l-a condamnat? Unde a fost executat? nu știe nimeni... Post-scriptumul, care încheie scrisoarea, dovedește că în ultimul moment Edgar n'a avut cui să-și împărtășească ultimele gânduri. S'a lăsat la voia'ntâmplării. Și întâmplarea l-a servit. S'a găsit un temnicier, sau un tovarăș de captivitate care să-i asculte acestui martir suprema rugăminte.

Originalul scrisorii a fost înmânat părinților, iar o copie a ei a fost trimisă la Londra, purtând, fără indicarea trimițătorului, această simplă mențiune: „Copie certificată conform".

Scumpii mei tată, mamă și Paulette,

Eri, 21 Septembrie, Tribunalul militar german m'a condamnat la moarte, împreună cu alți patru tovarăși.

Am primit sentința calm și profund indiferent.

Doresc din toată inimă ca și voi să primiți știrea cu sânge rece...

Nu-mi pare rău de cele ce-am făcut și sper că alții vor continua lupta, căci victoria nu poate să fie decât a noastră.

Dragă tată, tu nu vei avea de ce să roșești din cauza fiului tău, căci el se va ține tare până la sfârșit, o știi bine.

Și tu, scumpa mea mamă nu fi desnădăjduită. Știu că lovitura va fi tare, însă țelul pe care îl urmărim trebue să-ți covârșească durerea și vei putea fi mândră de a fi mama unuia care a căzut pentru ca să trăiască Franța, pe care o voim.

Surioară, scumpă Paulette, fi liniștită, de acum nu voi mai fi și numai are cine să te necăjească. Nu uita că tu rămâi singurul sprijin de mai târziu al tatei și mamei; să ai grijă de ei. Iți trec ție această grea sarcină.

Intr'un viitor mai bun tu te vei putea mărita și vei putea clădi un cămin și nădăjduiesc că-ți vei crește copiii pentru idealul care mi-a fost atât de scump. Vei face aceasta în amintirea fratelui tău, — ți-o cer!

Vă las îmbrățișându-vă tare

Al vostru fiu

E d g a r

Trăiască Partidul Comunist.

P. S. Această scrisoare conține ultima dorință a unui tânăr francez, în vârstă de 21 ani, condamnat la moarte de nemți.

Mulțumesc din inimă aceluia care-mi va face serviciul, făcând să ajungă la părinții mei această scrisoare cari nu știu nimic de soarta mea.

Trăiască Franța!"

*

Scrisoarea unui tânăr aristocrat catolic împușcat pentru activitatea sa patriotică, împreună cu cei mai mulți din grupul căruia aparținea.

„Scumpa mea,

Procurorul K. ne-a adus la cunoștință vestea fatală. Va trebui să mor. Doresc s'o pot face cu curaj,

(Continuare la pagina 7)

Salonul Bănățan 1946

Catul Bogdan Peisaj

Corectări istorice

de Ion Stoia-Udrea

(Continuare dela pagina 1)

sulmanilor liberi. Dar nimeni nu l-a silit să facă acest pas. Nici nu l-a chemat măcar. Căci turcii aveau nevoie de raiale aci, nu de musulmani liberi. — Și cadrele armatei au fost deschise țărănimei bănățene. Cetățile din Banat au fost păzite de garnizoane în cea mai mare parte recrutate cu simbrie din populația băștinașă. Ceea ce a constitut un alt mare avantaj pentru această țărănime și a contribuit la bunăstarea ei materială.

Dar această stare a lucrurilor abia un deceniu se mai prelungește în secolul următor. Imperiul otoman se clatină și pe pământul acesta se dau lupte decisive. Și se va încheia pentru vreme lungă și epoca de bunăstare a țărănimei bănățene.

A cunoscut aceste stăpâniri această țărănime valahă a Banatului și pe toate le-a supravețuit. Nimic nu i-a putut înfrânge răbdarea călită în munca veacurilor, dela o generație la alta, dela o viață la alta. Prin răbdare a supravețuit și stăpânirea turcească. Răscoalele împotriva turcilor nu au fost ale ei.

Armatele lui Eugen de Savoya tot pe ea, și numai pe ea, o vor găsi în aceste ținuturi. Dar noii cuceritori pun la grea încercare răbdarea ei. In două decenii numai stăpânirea austriacă împinge această pașnică țărănime românească la tragicul act dictat de cea de pe urmă desnădejde: răscoala...

*

La începutul veacului al XVIII-lea Banatul e într'o situație destul de proastă. Devastat de armatele ce s'au războit aci atâția ani, sub noua stăpânire austriacă intră complect sărăcit. Ori stăpânirea cea nouă tocmai acum are mai mare nevoie de contribuția acestui ținut, nou cucerit, fiindcă este complect epuizată după atâtea războaie.

Cu organizarea din nou a provinciei, — pentru a putea fi exploatată rațional, — e însărcinat Le Comte de Mercy, unul dintre cei mai destoinici generali ai armatei austriece, în acelaș timp favorit al prințului Eugen de Savoya.

Dar și figura acestui Mercy, așa cum ea ne-a fost transmisă de istoriografia germano-maghiară, necesită o serie de rectificări.

Nu prea a fost iubit omul acesta nici de germani, nici de nobilimea maghiară. Cei din urmă vedeau într'ânsul mereu pe reprezentantul imperialismului austriac, iar cei dintâi i-au imputat că nu este, nu vrea să fie, german.

Rectificarea trebuie să înceapă imediat dela nume încă. Toți istoricii, atât germani, cât și unguri, continuă să-l numească „Graf von Mercy", cu „Mercy" pronunțat nemțește: „Mērți". In arhivele primăriei din Timișoara se păstrează multe, iar în arhivele din Viena nenumărate acte semnate de dânsul. Această semnătură, clară și legibilă, este întotdeauna: „Le Comte de Mercy", niciodată mai puțin, sau altfel, și scrisă întotdeauna cu caractere latine, nicicând cu gotice. Mai mult chiar, personalul din jurul lui era obligat să i-se adreseze tot așa, în toate scriptele.

In cursul cercetărilor ce le-am făcut, adesea am fost ispitit să cred — recunosc că e absurd — că nici nu cunoștea goticile, într'atât se ferea să le folosească, nu numai în semnătură, ci și în scrisul lui.

Descendent dintr'o familie de nobili francezi din Lorena, — se numea Claudius Florimund Mercy d'Argenteau, — păstrează toate însușirile aristocrației franceze ale epocei sale, cu toate calitățile și toate păcatele. De tânăr încă intră în oastea imperială. Potrivit spiritului epocei aceleia, nu trebuie să ne mirăm că această familie o găsim luptând sub mai multe drapele, adesea potrivnice.

Indeletnicirea armelor însemna înainte de toate carieră, apartinența națională abia se prevestește, pe Le Comte de Mercy ofițer al M. Sale împăratului catolic al Austriei nimic nu-l împiedică, nu-l desonorează, de-a lupta împotriva regelui catolic al Franței. Străbunicul său a fost guvernator în Longwy în Lorena, bunicul mareșal a căzut în lupta dela Allerheim, fratele său general bavarez a căzut la Freiburg, tatăl său colonel austriac a căzut la asediul Budei. El însuși, la 68 ani, moare pe câmpul de luptă, lovit de două gloanțe în cap, la asediul fortului Crocetta, la Parma. Familie de războinici eroi, dar, după cum observă Voltaire, vorbind despre ei, pe cât de stimați, pe atât de nefericiți.

Nu a fost francez, după cum îl designa originea, nici german, după cum îi prescria cariera. Mai îndată a înclinat spre caracterul italian, idealul și protectorul lui fiind prințul Eugen de Savoya. Integră personalitatea lui poartă pecetea influențelor latine ale acestuia. Nu-i simpatizează pe germani; el reprezintă și ține înaintea ochilor întotdeauna interesele Casei domnitoare, nu ale poporului german. Tot timpul se consideră ca un exponent al acestei Case, nu al germanismului în această provincie.

Nobilimea maghiară spera să se reîntoarcă în Banat, spre a-și lua în primire latifundiile. Dar Casa austriacă are cu totul alte planuri. Ea nu jertfește armate întregi ca să ia teritoriul Banatului dela turci, ca apoi să instaleze aci aristocrația maghiară.

Mercy nu poate fi agreat de nobilimea maghiară. El se opune categoric tendințelor ei, ca și Eugen de Savoya de altfel. Ambii aveau un fel de dispreț, nepronunțat fățiș, pentru această nobilime, în veșnică ceartă pentru stăpâniri, decăzută, bătută de toate vânturile, închinată când turcilor, când principilor Ardealului, când austriecilor.

Ce formidabil coboriș a parcurs această nobilime! Cândva, cu două veacuri înainte, ea a fost elementul constructiv și constituant de stat, ea, împreună cu biserica, a însemnat statul însuși. Statul maghiar al Sfântul Ștefan, până la catastrofa dela Mohaci, e o organizație politică exclusivă a ordurilor nobiliare și bisericești. Masa mare, muncitoare, iobăgimea, este inexistentă, — ca situație juridică, — în acest stat.

De aceea acest stat maghiar a trebuit să moară odată cu nobilimea. Și cum vechea nobilime, irosită în murirea trăgănată peste două veacuri, nu a mai putut să reînvie, tot astfel nici vechiul stat maghiar nu a mai putut învia niciodată.

Și de aceia nici Eugen de Savoya, nici le Comte de Mercy, nu iau în seamă protestele și rugămințile rămășițelor nobiliare din apusul stat maghiar. Sunt văicărelile epavelor unui trecut mort pentru totdeauna, pe cari victorioasa corabie de atunci a statului habsburgic nu se simte obligată nici să le audă măcar.

Firește că o anumită istorie nu a putut să ierte această atitudine nici lui Mercy, și nici lui Eugen de Savoya.

Poemul ochiului

de Alexandru Jebeleanu

Ochiule mic ascuns între pleoape
Florile cad, ceru-i aproape,
Anotimpul se scaldă în apele tale
Cu soarele 'n umeri, cu vânturi domoale.

Și astăzi pământul se îmbracă'n culori,
'nălțimile-și leagă fruntea cu nori
Și Dumnezeu, tot pentru tine,
Și-ascunde umbrarul porții divine.

Te-aș ține închis, numai închis,
Cu sborul privirilor tale răzlețe,
S'aud cum tânjești în pajiști de vis
După lumină și frumesețe.

CRONICI ȘI PĂRERI

IULIU PODLIPNY

de Aurel Ciupe

Ori de câte ori mă gândesc la arta prietenului meu Iuliu Podlipny, fără să vreau îmi viu în minte versurile lui Jean Richep n.

Ce uimitoare asemănare între gândirea și simțirea acestor doi creatori, ce paralelă admirabilă între poet și pictor. Aceeaș revoltă socială, aceeaș iubire de oameni, aceeaș simpatie și perfectă înțelegere pentru neîndreptățitii vieții.

Jean Richepin „a cucer t din prima lovitură marele public prin poemul său Chanson des Geux, unde dând curs liber verbei sale, el exalta fără retincență poezia brutală a acelor aventuroș , a acelor îndrăzneți, a acelor copii în revoltă, cărora societatea le-a fost aproape totdeauna vitregă și cari ne găsind lapte la mamela relei doice, mușcau în acelaș piept pentru a-și calma foamea".

Iuliu Podlipny prin opera sa face același lucru, numai că prin alte mijloace, căci el își exprimă trăirile și își descarcă povara chinuitoare a sufletului său îndurerat prin puternice contraste de negru și alb, prin v rtuoase jocuri de umbre și lumini, așternute pe hârtie cu ajutorul unei crete.

Lectura strofelor din poezia amintită îmi evocă rând pe rând lucrările lui Podlipny; Cerșetori chefuind, Pelerinii, Sfârșit de drum, Vagabond tolăn t, Orbii, Flașnetarul etc. cu toată gloata lor de troglodiți ai vieții.

„Ce vieux, po.lu comme un lapin,
Qui s'en va mendiant son pain,
Clopin-clopant, clopant-clopin,
Ou va-t-il? D'ou vient-il? Qu importe.
Suivant, le hasard qui l'emporte
Il chemine de porte en porte."

Iată lumea lui Podlipny care bătătorește nesfârș tele drumuri de țară, pe frig, pe ploiae, sau în arsița dogoritoare a soarelui, spre îndepărtate orizonturi albastre, mânată de un chinuitor neastâmpăr fără sfârșit.

„Il semble sans halte ni tréve
Poursu vre un impossible réve,
Toujours, toujours, tant qu'il en creve."

Dar ca și eroul anonim a lui Richepin și aceia ai lui Podlipny iubesc viața, acea viață care a fost atât de vitregă, atât de nedreaptă cu ei, dar care uneori era totuși frumoasă. Ei se s mt atașați de această viață pentru că'i leagă de ea amintirea dureroasă a unor suveniri dragi.

„Sur se lit de mort sans chevet
Il se rappelle qu'il avait
De bons moments quand il vivait."

„Et qu'il avait beau voyagér,
Lui l'inconnu, lui l'etranger
Chacun lui donnait à manger."

Ca și personagiila pe cari le-a îndrăgit, cu cari se simte înrud t prin durere și umilință și pe cari le evocă mereu în lucrările sale, și artistul Podlipny se crede un nedreptățit. El este un revoltat. Născut la Brat slava în anul 1898 ca al șaselea fiu al unei familii de fochist de locomotive cu nouă copii, el își trăește copilăria în mediul fam liar. Lupta și greutățile părinților săi pentru asigurarea necesităților existenței zilnice, a acestei famil i atât de numeroase, lasă urme adânci în sufletul firav al micului copil, contribuind la formarea caracterului viitorului artist, Mai târziu ca adolescent în 1917, ajungând la Academia de Arte Frumoase din Budapesta în clasa profesorului Ștefan Réti unde se evidențiază prin esceptionalul său talent, se susț ne singur, muncind din greu ca să-și câștige cele necesare pentru hrană, îmbrăcăminte și școală. Iată deci cum să explică formarea fondului social al artei sale. Căci această artă o exercită nu sub vraja unei ideologii împrumutată peste noapte. ci dintr'o necesitate lăuntrică, organică. De aicea și puterea convingătoare a lucrărilor sale.

Dorul de o v ață mai liniștită, mai calmă, mai senină, mai scutită de sbucium îl stăpânește. Sub vraja acestei dorinți sufletul revoluționar al militantului se înseninează și atuncea solitarul revoltat devine visător. In aceste clipe să zămislesc în mintea sa lucrări cu subiecte molcome ca „Pescarul", „In parc", și altele pe cari le realizează apoi.

Ar fi greu de a-l încadra pe Podlipny într'o școală sau într'un curent la modă, căci el nu s'a angajat pentru nici una dintre acele teorii sau doctrine care au zbuciumat atât de mult arta secolului nostru.

Tot așa ar fi greu de a'l prezenta influențat de personalitatea vre unui dintre marii artiști vechi sau contimporani, căci și în aceasta privință rămâne un izolat.

Ca mijloc de afirmare Podlipny se folosește de cele mai simple mijloace: de hârtie și de o bucată de cretă Conté iar elementele sale de exprimare rămân umbra și lumina, rareori câte o linie sau câte un contur hotărât și afirmat. Din aceste elemente scoate o gamă senzuală și infinită de nuanțe și valori, angajând cu mare virtuozitate toată scară erarh ei dela albul cel mai luminos până la negrul cel mai catifelat. Trecerile dela umbră la lumină sunt foarte fine și senzibile iar reflexele jucăușe pe cari le pract că din belșug sunt modelate cu multă gingășie. Privind lucrările sale îți face impresia că ele sunt însuflețite de o puternică lumină lăuntr că. Concentrându-și toată atențiunea asupra unor detalii importante, pe cele inutile și supărătoare le suprimă, contopindu-le în planuri mar .

El știe să aleagă tot ceace este esențial și caracteristic în modelaie sale, tot ceace este permanent și uman.

Podlipny este un excelent desenator. Practicând uneori deformările în interesul expresivului în mod intuitiv, marea lui putere de afirmare rezidă în darul de a ști cuprinde într'o unică sinteză senzațiile sale.

Din scrisorile celor morți pentru Franța

(Continuare din pagina 6)

ca un creștin și ca un francez. Iți cer să fi curajoasă. Păstrează-ți credința în Dumnezeu și crește copii în cele mai nobile sentimente. Iți cer iertare pentru marea supărare pe care ți-o fac. Ești tânără, frumoasă și bună, privește viața în față. Din cer, unde nădăjduiesc să ajung, voi veghea asupra voastră.

Sărmanii mei prieteni dau dovadă de acelaș curaj ca și mine și ultimul nostru gând va fi la cei scumpi ai noștri; ultimul nostru strigăt va fi „Trăiască Franța!" Tu rămâi cea mai mare și cea mai frumoasă dragoste a vieții mele, singura. Iți adresez, ca o rugăminte supremă să iubești viața. Gândește că sufletul meu nemuritor va fi mereu în preajma ta. Caută-ți consolarea în rugăciune. Te iubesc. Datorită acestei iubiri a noastre m'am apropiat de Dumnezeu; îți mulțumesc din toată inima. Te rog să nu-ți pierzi curajul. Gândește-te la ultima mea dorință, la rugămintea de-a incerca să înfrunți cu curaj viața și să crești copiii ca și cum aș fi făcut-o eu însumi, dacă aș fi trăit. Nu înceta să te rogi și să crezi în Dumnezeu, îți cer această dovadă de dragoste la piciorul stâlpului de execuție. Sunt sigur că mă înțelegi, și acest gând îmi dă curaj.

Scumpa mea dragă, îți zic „adio", și în acest cuvânt pun toată dragostea și toată tandrețea de care sunt înstare. Te îmbrățișez așa cum te iubesc, pe tine și pe copii noștri. Sacrificiul meu să-i călăuzească în viață. Să se teamă de Dumnezeu și să iubească Franța până la moarte ca mine. Inelul de aur cu sigiliul și armele familiei il va purta acela dintre fii pe care-l vei designa tu, ca meritând acest lucru. Dacă tu nu vei putea, atunci doresc ca ei să fie crescuți și educați în mijlocul familiei tale, căreia-i apreciez înalta ținută morală. . ."

Deținuții francezi: Hubert Arnaud, student din Toulouse; Edmond Guyaux, student din Toulouse; Jacques Sangraine, student din Lardenne; Andre Vasseu, funct onar din Toulouse, au fost condamnați la moarte, în ziua de 24 Octombrie 1943, de un tribunal militar german, pentru participare la acte teroriste.

Iată mai jos, scrisoarea lui Edmond Guyaux, fost elev la Saint-Cyr, în vrâstă de 21 de ani. Rănit tânărul a trebu t să fie executat pe brancardă.

„Tată și mamă,

Nu știu când veți primi această scrisoare, dar e sigur că nu veți mai primi alta. Termin o viață, care datorită vouă a fost magnifică. Desigur știți că am fost rănit: picioarele sfărâmate mai jos de genunchi din cauza unui glonț perforant. Am fost îngrijit la Perpignan și Purpan, unde am fost atât de aproape de voi. Am plâns adesea, auzind clopotele din Sept-Deniers. Păstrați-vă curajul, mor, însă voi trăi pentru micul Roger și André.

Nu știu când voi fi împușcat, dar curaj! Vă cer iertare pentru supărarea pe care v'o fac. Gândiți-vă din când în când la mine. Rugați-vă pentu mine, faceți un parastras la Vireux în 15 Iulie și spuneți rămas bun tuturor prietenilor și prietenelor mele. Spuneți-le să facă totul pentru pace, atunci când va fi din nou.

Imbrățișați din partea mea pe toți pe cari i-am iubit.

Datorită vouă am cunoscut cele mai curate bucurii în viață; vă mulțumesc.

Vă îmbrățișez, pe voi și pe bunicii din Vireux.

Adio, ne vom întâlni acolo unde cei ce se iubesc nu mai pot fi despărțiți.

Păstrați-mi lucrurile, cărțile, etc."

In românește de i. a. m.

Pe marginea cărților

Ion Biberi: „Lumea de mâine"

D. Ion Biberi reprezintă, în scrisul acestei ore, o oglindă cu reflexe din adânc. Subțiindu-se până la visătoria pură, se mișcă deopotrivă de atent în formula geometrică a ideii, ca și în ondulările de aromă ale umbrelor de după cuvânt.

Stăpân al unui prețios laborator intelectual, în care etichetele albe punctează atmosfera clasică, în „Lumea de mâine" asistăm la un proces cu efecte precis dobândite. Este, dealtfel, meritul, dar și noutatea în care saltă totdeauna problema, Dl. Ion Biberi.

Dela stăpânii sunetelor până la virtuoșii culorii, dela omul de știință la poetul dificil, dela politician la arhitect D. Ion Biberi întocmește „foaia de temperatură", care, într'un moment de exaltare, se dorește a epocii.

Cartea are extrem de multă prospețime, fiincă problema, odată pusă, D. Ion Biberi știe s'o frângă atunci, când esențele ei se oferă dela sine, cu naturalețea sevei din creangă.

Astfel, D. Tudor Arghezi întârzie asupra momentului elvețian, iar D. Petre Pandrea asupra destinului semicolonial al României. D. Dimitrie Gusti, Alice Voinescu, Anton Bibescu și Bazil Munteanu, alătură nume care asigură o prezență românească centrală în planul cultural european și chiar mondial.

Maestru în trasarea atmosferei, d. Ion Biberi, oferă un proces intelectual viu, cu schimburi rodnice de idei și cu tonalități subliniate discret. Dl. Biberi se dorește un intim al lumii interioare a fiecăruia din cei vizați și adesea Dsa, printr'o luminozitate violentă, spiritualizează complect profilul celui cu care încearcă să dejghije sâmburele unei probleme.

„Lumea de mâine" nu poate să aibe o nuanță mai clasică și mai savuros intelectuală decât în cartea Dlui. Ion Biberi.

p. b.

Aurel Baranga: „Marea furtună"

Ne aflăm în fața unui poet autentic. Inchipuiți-vă prima pagină a volumului: imensă și gălbuie, pe ea fiind înșirate cuvinte în rânduri asimetrice, parcă într'un joc ciudat. Par cuvinte adunate laolaltă fără rost, fără rimă și fără ritm, fără nici un fel de punctuație. E deajuns însă să citești primul vers, ca să te simți furat de o ciudată vrajă, necunoscută vrajă, care te va purta pe cărările versurilor, din ce în ce mai emoționat. Parcă ți-ar lua cineva inima de mână și te-ar plimba printr'o lume necunoscută, stranie.

„Toate vânturile păgubitoare ne vor
sufla în față
Vântul de Sud ne va arde cu bicele lui
năpraznice
Vântul de Sud-Vest ne va sălta
corabia ca pe o nucă
Vor fi și vânturi limpezi, molatice
Ploi repezi ne vor spăla fețele noastre
nădușite și ne vor răcori buzele
noastre arse.
Dar într'o dimineață norii se vor ridica
Și vom descoperi din nou pământul,
Pământul libertății și al iubirii noastre.
(Prefață, p. 10)

Aurel Baranga caută alte orizonturi, caută libertatea, după cum mărturisește în ultimele versuri ale poemului citat mai sus. Dar poetul, disprețuitor al formei clasice, aduce și o imagine nouă, îmbrăcându-și ideile într'o muzicalitate stra ne, puțin monotonă, însă de o sobrietate cu accente grave de mânăstire. Redăm mai jos un fragment din poemul" Cântec pentru Eleonora și pentru toți oamenii", unde aduce o bogată și plastică metaforă.

„De-aș avea hainele de purpură ale
aurorelor boreale
Hainele albastre ale oceanului
nestatornic
Vestmintele de penumbră ale țărilor
înghețate
Cămășile de surâs din târgurile
amestecate ale țărilor nisipoase
Aș întinde hainele mele la picioarele
voastre
Să treacă din nou săracii lumii peste
hainele mele
Dar eu săracul de mine n'am decât
cuvintele mele sărace
Și din cuvintele mele voi face haine
pentru toți săracii lumii"

Ne oprim aici cu citatele. Aurel Barânga aduce atâtea bucurii noui și frumoase, atâta nostalgie după țărmurile necunoscute, atâta dor de o libertate nouă și deplină, că trebuie citit în întregime. Trebuie să subliniem contribuția plastică a pictorului S. Perahim, care ilustrează foarte sugestiv universul poetic al autorului, după cum trebuie să subliniem ținuta elegantă a prezentării grafice.

m. ș.

„Răscoala din 1907"

Marile frământări țărănești ale anului 1907, revolta de atunci a țăranilor care s'au ridicat ca un singur om din noroiul mizeriei, în care-i țineau moșierii corupți și nemiloși, au furnizat un bogat material pentru literatură. Povestirile, care romanțau acele groaznice întâmplări s'au bucurat de o mare popularitate.

Volumul de teatru, pe care-l avem în față, cuprinde conflictul dramatic dintre țăranii unei moșii și proprietarii înrăiți, piesa fiind construită după mărturiile și scrierie vremii, de o mână de țărani și muncitori. Scrisă într'o curată limbă românească, cu multă vioiciune și presărată, acolo unde era nevoie, cu acel humor sănătos țărănesc, valoarea piesei crește prin faptul că personagiile sunt conturate cu simplitate, totuși foarte sugestiv. E greu, desigur, să cuprinzi în 3 acte, tragedia adâncă a milioanelor de țărani, a milioanelor de oameni, fiecare cu drama, cu durerile și necazurile lui.

Jucată în turneu de o bună echipă, piesa s'a bucurat de o bună primire. Am dori ca piesa „Răscoala din 1907" să fie adoptată și de asociațiile culturale dela sate, pentru o cât mai lungă popularizare.

m. ș.

Salonul Bănățan 1946

St. Szönyi — Planul

NOTE ȘI COMENTARII

La 3. Mai a. c.

S'au împlinit 50 de ani dela moartea lui Victor Vlad Delamarina. O jumătate de veac abia, — prea puțin chiar pentru irosirea amintirei unei simple existențe comune, — și totuși pentru memoria noastră, a bănățenilor, suficient ca să se așeze lespedea de granit greu a uitării definitive peste amintirea singurului poet adevărat, ce l-a avut această provincie în epoca clasică a literaturi române. Căci nici oficialitatea, de orice fel și de ori unde, și nici măcar una singură din multele „asociații culturale și literare bănățene", cari în trecutul nu prea îndepărtat, și chiar în prezent încă, au risipit milioane grele atât din bugetele autorităților, câtă și ale diferitelor întreprinderi, nu au găsit de cuviință să pomenească, fie și numai printr'un modest parastas, numele celui care a însemnat unul dintre stâlpii culturii românești bănățene în epoca clasică a sfârșitului de veac; nici presa, unul singur măcar dintre multele ziare, cari poartă pompos, și uneori sfidător chiar pe emblemă culorile Banatului, nu a găsit cu cale să dăruiască măcar două rânduri memoriei unuia dintre cei mai mari bănățeni. Nimic! Nici o pomenire nici o cât de vagă aducere aminte. Uitare deplină și definitivă...

Deacea, cu toate greutățile prin cari trecem azi, când scoatarea unei reviste în condițiile „Vrerii" și menținerea unei edituri, mai ales în ambianța bănățeană de azi, cere sacrificii enorme, Cercul Vrerea a pornit totuși inițiativa comemorării, în cadrele largi ce i-se cuvin, poetului Victor Vlad Delamarina, înscriindu-se din capul locului cu suma de un milion lei pentru fondul comemorării.

Ideea comemorării a fost primită cu toată căldura de către cercurile intelectuale bănățene și un comitet de inițiativă, format adhoc, și având în frunte pe dnii Dr. Alexandru Marta, ca președinte, ing. Cornel Beșa, și Dr. Coriolan Băran, ca vicepreședinți, Ion Stoia-Udrea secretar și Z. Arsenovici casier a stabilit programul și a găsit și fondurile necesare acestei comemorări.

Programul cuprinde: 1. ridicarea unui bust al poetului în Timișoara; lucrarea a fost încredințată din timp maestrului Romul Ladea, care a și terminat modelajul, urmând să fie tăiat doar în marmoră; lucrarea este una dintre cele mai frumoase și serioase realizări ale acestui sculptor, lucrare de deplină maturitate, care va constitui o podoabă de artă superioară pentru municipiul Timișoara. 2. Achiziționarea dela sora poetului a tuturor manuscriselor și relicvelor acestuia, pentru a aranja o cameră Victor Vlad Delamarina în Muzeul Banatului din Timișoara. 3. Editarea (de către Ed. „Vrerea") a întregii opere a poetului într'o ediție de lux. 4. Organizarea unui festival comemorativ atât la Timișoara cât și la Lugoj de către Cercul „Vrerea" cu concursul „Coralei Banatului". Festivalul din Timișoara se va ține odată cu serbarea de desvelire a bustului, care va avea loc probabil în a doua jumătate a lunii August. 5. Consacrarea unui număr a revistei noastre comemorării operei poetului.

Desigur că publicul bănățean va ști aprecia din plin însemnătatea acestei comemorări și nu-și va precupeți concursul pentru a-i da o cât mai mare amploare.

iosif murgă.

„Premiul Vrerea"

pentru cea mai bună lucrare expusă în cadrele Salonului Bănățean 1946" a fost acordat de către juriul Salonului sculptorului Romul Ladea pentru lucrarea „Portret de copil".

Acest premiu, de 250.000 lei numerar, a fost instituit de către Cercul Vrerea cu scop îndoit: întâi pentru a stimula creația artistică, iar în al doilea rând, și mai ales, pentru a contribui la stabilirea unei reale valori de artă adevărată, pentru înțelegerea și aprecierea marelui public. Juriul a înțeles și a hotărît în deplină concordanță cu intenția noastră, fapt pentru care îi aducem și pe această cale mulțumirile noastre.

Intr'adevăr lucrarea „Portret de copil", — a cărei reproducere o publicăm în pagina întâia — este una dintre cele mai frumoase și mai valoroase realizări de artă expuse în cadrele „Salonului Bănățean 1946" și în același timp dovedește o plină ascensiune a talentului sculptorului R. Ladea.

„Vrerea".

Grevele din U. S. A.

Nu trece aproape zi, în care posturile americane de radio să nu anunțe noui greve ale muncitorilor din Statele Unite.

Valurile de grevă, care consituie cea mai serioasă pierdică în trecerea industriei americane dela producția de războiu la cea de pace, a început încă înainte de terminarea războiului împotriva Japoniei și durează aproape de un an de zile. In acest timp, marile uzine din diferite râmuri de producție, în fabricile de automobile „General Motors", „Ford", „Crysler", apoi în industria de oțel din Pittsburg, grevele au ținut săptămâni dearândul, pierzându-se milioane ore de lucru.

Greva muncitorilor din industria grea americană s'a extins și asupra fabricilor de conserve, s'au alăturat docherii din porturi care au provocat starea temporară a transporturilor de alimente destinte țărilor de peste Ocean. Dar greva cu urmările cele mai grave, este aceea a 400.000 minieri, care n'a putut fi soluționată nici în urma intervenției personale a președintelui Truman, a cărui ofertă de arbitraj a fost respinsă atât de John Lewis, conducătorul sindicatelor miniere, cât și de O'Neill, reprezentantul patronilor minelor de cărbuni, Lipsa mereu crescândă a cărbunelui este resimțită de întreaga industrie americană, care după spusele președintelui Truman „este pândită de cel mai mare pericol", — O altă grevă uriașă amenință cu încetarea transporturilor prin greva hotărîtă de cei 300.000 angajați ai căilor ferate. Pentru a preîntâmpina o eventuală sistare a circulației, președintele Truman a dispus ca în caz de grevă, căile ferate să fie rechiziționate de guvernul american. Căci pe baza legii de războiu, care n'a fost încă abrogată greva într'o întreprindere rechiziționată de Stat se consideră ca ilegală.

Greve mai mari și mai mici au avut loc în mai toate râmurile de producție. Rând pe rând muncitorii din industria electrotehnică, de cauciuc apoi dela societățile de telefoane, serviciile de telegrafie, angajații din hoteluri, vânzătorii de ziare până și actorii din studiourile din Hollywood au intrat în grevă, pentru a obține satisfacerea revendicărilor lor profesionale.

Cauza grevelor diferă dela caz la caz, Insă în general, muncitorii sindicalizați luptă cu arma grevei împotriva reducerii salariilor, care sunt mult inferioare celor plătite în timpul războiului deși prețurile au crescut la mai toate articole de prima necesitate.

In majoritatea cazurilor, grevele au încetat după o majorare a salariilor, care însă n'au putut restabili descilibrul ce există între salarii și prețuri, ținându-se seama mai ales de scumpirea continuă a produselor alimentare.

Valul uriaș de greve prin care s'au pierdut zeci de milioane de ore de lucru, încetarea arbitrară de către patroni a producției în numeroasele uzine, create în timpul războiului, precum și cei 5 milioane de șomeri al căror număr crește mereu pe măsura demobilizării armatei americane, preocupă îndeaproape cercurile politice conducătoare americane, care obișnuesc a compara situația actuală, cu aceea din epoca premergătoare crizei din anul 1929, când a fost sdruncinată din temelii întreaga viață economică a Statelor Unite.

e. petrariu.

REVISTA PERIODICELOR

Viața Românească

continuă să publice interesantul studiu al dlui prof. Mihail Ralea despre „amânarea, condiție specifică a psihologiei umane", aducând o importantă contribuție la cunoașterea omului. Prin antiteză cu animalele, caracteristica aceasta de „amânare" a omului iese și mai clar în evidență și autorul o urmărește dela cele mai mici acte umane până la cele mai mari evenimente ale vieții.

„Nu ori cine știe să aștepte. Unui așteaptă toată viața un miracol care nu mai vine, adică așteaptă prea mult. Alții, impacienți, se retrag mult prea repede, înainte de a fi obținut vre-un rezultat. Incertitudinea viciază așteptarea și duce la impaciență sau la furie, care e tot o formă impulsivă a impacienței!"

„Așteptarea normală constă în a separa printr'o durată cât mai lungă posibil intervalul între excitație și consumarea actului în acțiune Orice act sufletesc presupune o fază, fie și foarte scurtă, de preparație. In această fază se adaugă o serie de alte stimulări, care se adună, se „sumează" și împreunaă pot duce la descărcare. Așteptarea aduce astfel cu ea o acumulare de tensiune sufletească. Ea „încarcă" actul sufletesc care urmează să se efectueze cu un plus de energie. Unii se „descarcă" în timpul așteptării, fără să ajungă la momentul „oportun". Așteptarea constă în a face prepararea necesară, conservând „încarcarea", fără a deslănțui finanlul."

O armată nouă

Este vorba de Armata Roșie, căreia Viața Românească îi închină un articol documentar semnat de d. V. I. Feraru. Această formidabilă armată, care pentru cele mai multe popoare ale lumii a însemnat un adevărat mister, este „o emanație a spiritului popular chemat să urmeze, prin fapte reale și concrete, destinele unui popor muncit și supus tuturor incercărilor".

Dl. V. I. Feraru începe prin a face un scurt istoric al armatei, incepând din cele mai vechi timpuri, pentru a stărui apoi asupra structurii, psihologiei și rolului ei covârșitor în viața marelui stat sovietic. Incheerea articolului e un omagiu: „Astăzi Armata Roșie — alături de armatele mult încercate ale Națiunilor Unite — se justifică în fața întregii omeniri printr'o dorință manifestată de stabilire în Europa și în lume a unei epoci cât mai îndelungate de pace și de progres, într'un spirit de libertate și de convietuire liberă a tuturor popoarelor."

Nicolae Grigorescu

Despre marele pictor nu sa mai scris de mult atât de frumos și atât de sincer cum o face d. G. Blazian în ultimul din Viața Românescă. Articolul mai are calitatea că se străduește să reabiliteze pe Nicolae Grigorescu, care, „a fost mai presus de toate pictor". Relativ la problema așa zisului „specific național" din opera marelui pictor, d. G. Blazian obsearvă pe bună dreptate: „n'a fost un interpret al specificului. Dimpotrivă: a universalizat, popularizând tipuri și imagini reproduse uneori până la sufocare în variante fără sfârșit."

Veac Nou

aduce în aceiași îngrijită ținută colaborările prețioase ale dlor In Pas, F. Aderca, Horia Liman, Ion Biberi etc. Sunt interesante notațiile dlui Ion Pas pe marginea problemei teatrului și romanului rusesc: „In concepția curentă, autorul dramatic vredric de acest nume e un bun arhitect care întocmește planuri precise, un meticulos farmacist care combină cu pricepere o duzină de prafuri, un virtuos în arta de a inode și desnoda un pumn de sfori. Personagiile sale se mișcă în scenă corect, vorbesc râd și plâng convențional. Din acest punct de vedere, teatrul rusesc e tot ce poate fi mai în conflict cu teatrul, iar observația e valabilă în ceeace privește romanul conceput deasemeni fără plan, cu lungimi și digresiuni care transformă cartea în labirint."

Eugen Stec

Pe pagina I-a a Veacului Nou am întâlnit un vechi prieten: Eugen Stec. semnat în josul unei gravuri. L-am recunoscut înainte de a-i citi numele, numai la el am găsit acea măestrie a „alb și negru"-lui. Polnez, Eugen Stec a trăit tragedia poporului său, a căutat să lupte împotriva nemților. cutropitori, dar a fost nevoit să apuce drumul greu al refugiului. A găsit la noi ospitalitate și prietenie. Adeseori în anii grei, în casa lui Eugen Stec găseam o oază luminoasă de artă. Ne bucură deci că Eugen Stec este încă printre noi.

Ilarie Voronca

este pios comemorat de revista Orizont a dlui Sașa Pană. Prietenii de totdeauna ai lui Ilarie Voronca grupați în jurul revistei Orizont, închină gândurile lor și inimile lor în fața dispărutului. Dnii Sașa Pană, Aurel Baranga, Al Șerban și Ștefan Roll posesc lângă amintirea poetului Voronca care, deși plecat în Franța de acum 10 ani, a rămas cu inima alături de țară, așa cum ne împărtășește în articolul său d. Aurel Baranga: „Se întorcea după o îndelungată absență, lipsise gonit de vitregia vremurilor și a oamenilor aproape 10 ani, dar, „niciodată, niciodată, în tîrgurile aflate sub tirania nazistă, nici în pădurile unde mă ascundeam de urmărirea cutropitorilor nemți, niciodată — spunea poetul — oriunde mă aflam, oricând, inima mea n'a încetat să bată alături de voi". Iși mărturisea, în acea seară de mare regăsire, și simția ca o datorie a sa de conștiință s'o afirme, își mărturisea Ilarie Voronca dragostea lui niciodată uitată, tandrețea nicodată trădată pentru această țară în care a scris aproape 20 de ani, cele mai suave poeme ale adolescenței sale".

Despre N. Bălcescu

precursor al *democrației românești*, scrie d. A. Zane un documentat articol în Revista Fundațiilor Regale.

„Bălcescu a înțeles de atunci că numai repartizarea pământului n'ar fi suficientă. El vorbște, acum aproape 100 de ani, de asociații agricole, de înzestrarea cu inventar a țărănimii, dar mai ales susține că statul trebue să intervină pentru acordarea creditului, suprimând monopolul capitalist, democratizând capitalul, cum spune dânsul, prin organizarea de instituțiuni de credit rural. El ne-a lăsat în această privință planul amănunțit al unui sistem de credit, preconizând printre altele Creditele Funciare și înființarea unei bănci naționale de emisiune. Astfel, în organizarea statului român modern, așa cum este și așa cum trebue să devină, Bălcescu ocupă locul unui mare precursor."

Lumea 1946

rămâne aceiași revistă de înaltă ținută literară, mereu vie și proaspătă. In ultimul număr d. G. Călinescu închină un articol memoriei criticului Pompiliu Constantinescu, mort de curând.

„VICTORIA", Timișoara.